

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Právnická fakulta

Silvie Viktorinová

Právo na informace

Diplomová práce

OLOMOUC 2010

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Právo na informace* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

Ve Valašském Meziříčí dne 16. března 2010

OBSAH

Úvod.....	str. 4
1. Právo na informace jako moderní právo.....	str. 8
2. Historické souvislosti.....	str. 10
2.1. Prameny práva na informace.....	str. 10
2.1.1. Evropské dokumenty.....	str. 10
2.1.2. Ústava USA.....	str. 13
2.1.2.1. Soudní terminologie k <i>Prvnímu dodatku</i>	str. 15
3. Formování práva na informace.....	str. 18
3.1. Americký zákon o svobodě informací.....	str. 18
3.2. Nedokonalosti dnešní úpravy.....	str. 21
3.3. Svět chce vědět aneb následky zákonů umožňujících transparentnost.....	str. 23
4. Omezení práva na informace.....	str. 28
4.1. Bezpečnostní klauzule.....	str. 28
4.1.1. Omezení přístupu k informacím.....	str. 28
4.1.2. „ <i>Míra uvážení</i> “.....	str. 31
4.2. Předběžná opatření.....	str. 31
4.3. Povinnost mlčenlivosti.....	str. 35
5. Informace, veřejný zájem a média.....	str. 37
5.1. Význam tisku.....	str. 37
5.1.1. Informace v médiích.....	str. 40
5.1.2. Tisk a veřejní činitelé.....	str. 42
5.2. Právo na informace versus soukromí.....	str. 44
5.2.1. Informace bulvárního charakteru.....	str. 49
Závěr	str. 52
Bibliografie.....	str. 54
Přílohy.....	str. 57

„Liberty cannot be preserved without a general knowledge among the people“¹

Úvod

Průvodní myšlenkou mé diplomové práce by mělo být prosté zamyšlení, které nepochybně provází kohokoli z nás během každodenních činností - napadne nás třeba ve chvíli kdy sledujeme zpravodajství ohledně určitého citlivého politického tématu a my jsme na pochybách jaká část *informací* je dopřána veřejnosti. Nebo když nakupujeme v některém obchodním řetězci a v oddělení zeleniny přemýšlíme, zda koupit zeleninu z Holandska, neboť v tisku se objevují zprávy, že tato zelenina kromě toho, že nikdy nespátřila slunce, je plná škodlivé chemie s přímým vlivem na naše zdraví; takové informace dostupné sice jsou, nicméně ve vztahu k možnostem, které stát má (neboť zdraví lidu by mělo být prvořadou prioritou), ve velmi omezeném rozsahu. Chtěla bych se věnovat střetu zájmů, k němuž v souvislosti s právem na informace dochází.

Informace v dnešní době znamenají vše: mohou z vás učinit boháče, zachránit život, a znamenají i cestu pro další vývoj celého lidstva, které vždy prahlo po nových informacích o nás samotných a o planetě na které žijeme. Informace není jen sdělení, je to poznatek, jež má mnohem širší smysl, než jaký je informacím přikládán právní vědou. Má mnohem širší a důležitější význam, než jen aby nám bylo dopřáno si přečíst jaké množství emisí bylo vypuštěno a za jakých okolností konkrétní firma vyhrála výběrové řízení. Říká se, že války a nemoci odedávna „pomáhaly“ regulovat množství populace, dnes jejich „funkci“ může převzít nedostatek informací. Nemožnost učinit volbu, která závisí na informacích, by měla být v demokratické společnosti co možná nejmenší.

Naše generace je značně ohrožena vznikem spojení nejsilnějších jevů dnešní doby a my jsme se stali vězni nebezpečného trojúhelníku - jde o vztah mezi informacemi a způsobem, kterým jsou nám předkládány, o mocné impérium tržní ekonomiky, které v současné době dominantně určuje vývoj naší společnosti (i právní), a pak samotného práva. Nevím, jestli znáte alegorický výjev Sandra Botticelliho² ve Florentském Uffizi s názvem „*Pomluva*“: na trůně sedí král Midás s oslí čapkou špatného soudce a po

1) „*Svobodu nelze zachovat bez všeobecných znalostí lidí*“, John Adams, druhý prezident USA, 1797 - 1801

2) Alessandro di Mariano Filipepi, zvaný Sandro Botticelli, renesanční malíř, představitel florentské školy, 1445 – 1510; příloha č. 1

jeho stranách na něj vzrušeně doráží jeho rádci, Hloupost a Podezření. Král napřahuje ruku ke skupince před ním v čele se Závistí vlekoucí za vlasy Nevinnost. A úplně vzadu opuštěná a v celé své nahotě stojí Pravda.

Tento výjev prý měl mnoho interpretací, mohl to být námět z Antiky, Starého zákona či Boccacciových novel. Mohl by však sloužit i našim účelům, neboť zrovna tak by král Midás mohl znázorňovat téměř neomezenou ekonomickou moc tržního hospodářství, rádci jsou lobbysti, to co je vlečeno za vlasy Informace a vzadu ta opuštěná a nahá postava by mohla znamenat Právo.

Mohli bychom vznést dotaz zda stát právě v souvislosti s uplatněním práva na informace neselhává; neboť jestli byl dle Společenské smlouvy založen proto, aby chránil své obyvatele, tak v této funkci ve vtahu k informovanosti veřejnosti zklamal a klame nás všechny. Jaké jsou vlastně nejcitlivější místa demokracie a demokratického státu? Kde může demokratický stát selhat v souvislosti s neustále se měnící společností a jejími potřebami a zájmy? Nemění se zájmy společnosti, coby zájmy občanů, na zájmy ekonomických subjektů? Jak může demokratický stát selhat jinak než tím, že se změní společenské řízení na nějakou formu totalitního režimu?

Historický výklad vývoje samotného práva neučiním, pro můj účel není potřebný, jde o právo svým způsobem nové, zmíním jen souvislosti nezbytné pro pochopení jeho vzniku a ty, které považuji za nejvíce zajímavé. Budu se věnovat současnému pochopení práva na informace a jeho výkladu – oboje totiž považuji za nedostatečné, neuživé, ba dovolím si konstatovat, že i jaksi opožděné (což je nesporně pro jisté subjekty velmi výhodné), domnívám se, že by se měl náhled na toto politické právo změnit a posunout dopředu, aby byl život naší společnosti zkvalitněn - informace mají přímo vliv na kvalitu našich životů. Pokud jeden subjekt může zcela volně šířit svou informaci, což mu neomezeně umožňují jeho finanční prostředky, a může tuto informaci šířit ve svém podání, které se může i třeba pohybovat na hraně zákona, neboť může kamuflovat určitá nebezpečí, nicméně stále je to zákonné a zákon nemůže reagovat, protože pro jeho vznik zde ještě nenastala tzv. potřeba společnosti. Jedním z důvodů proč tu není potřeba společnosti, jež má přímý vliv na vývoj práva, může být právě fakt, že veřejnost nemá dostatek informací. Tento stav nedostatku informací lze uměle prodlužovat a zdržovat tak vznik nové legislativy. Pokud veřejnost nebude mít dostatek informací, aby si o konkrétním problému udělala názor a začala o případné škodlivosti některého „jevu“ diskutovat, nemohou být přijata ochranná opatření pomocí zákona. Prodlužovat tak *nevědomost* veřejnosti lze s dostatečnými finančními

prostředky, které například velké ekonomické subjekty mají nesporně k dispozici, a samozřejmě s jediným cílem: dosažení zisku.

Pokusme se tedy vysvětlit jaké možnosti dnes právo na informace skýtá, jaké jsou jeho objevené hranice a snad i kam směřuje.

Ve své práci jsem se zaměřila na soudní výklad Nejvyššího soudu Spojených států amerických, které mi vzhledem k dlouhodobě a nepřetržitě trvající demokracii připadají být vhodným subjektem ke zkoumání, a dále na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, jehož rozhodnutí mají přímý vztah k České republice; vybrala jsem širokou škálu rozhodnutí, které zachycují právo na informace z různých pohledů. Částečně se problematika bude týkat i práva přístupu k informacím, i svobody projevu v souvislosti s šířením informací, zejména médií.

Důvod proč ve své práci neuvádím českou úpravu je zcela prostý, toto právo je pro nás svým způsobem natolik nové, že bychom mohli počet rozhodnutí Ústavního soudu týkajících se práva na informace spočítat na prstech jedné ruky.

Co se použité metody týká, zaměřila jsem se zejména na jazykovou metodu, se kterou pracují soudy při svém výkladu a na výklad speciálních termínů právního jazyka, které se u výše zmíněných dvou soudů používají. Ve stejné míře, vzhledem k tomu, že se pohybujeme v ústavní rovině, se v mém textu objevuje i interpretační metoda logická, a to zejména u case-law Nejvyššího soudu USA, který v případech často hodnotil soulad předmětného zákona s ústavností zákonů v uvedených kauzách, a nechybí ani historická metoda, protože jsem považovala za nezbytné uvést okolnosti a společenskou situaci, v níž se právo na informace formovalo. *Racio legis* v rámci teleologického výkladu je samotnou podstatou mé práce, neboť budeme zkoumat zda současný právní stav skutečně odpovídá požadavkům dnešní pozdní demokracie.

Začneme zařazením práva na informace jakožto práva ústavní síly, a protože se budu věnovat úpravě práva na informace v USA a výkladu Evropského soudu pro lidská práva, uvedu nejdůležitější právní dokumenty, ve kterých je předmětné právo zakotveno.

Rovněž vysvětlím okolnosti vedoucí ke vzniku práva na informace a to z hlediska společenských, politických a ekonomických změn v USA – z tohoto důvodu se budu podrobněji věnovat americkému zákonu o svobodném přístupu k informacím³,

3) *Freedom of Information Act*, 5 U.S.C. § 552 As Amended By Public Law No. 110-175, 121 Stat. 2524. FOIA Update, 1996. United States Department of Justice.
Dostupné na <http://www.justice.gov/oip/foia_updates/Vol_XVII_4/page2.htm>

protože ten znamenal vůbec první jasný krok ve vývoji tohoto práva, a přestože takových zákonů jsou dnes na světě stovky, byl to právě tento zákon, který se stal průkopnickým a nejdříve reagujícím na společenské změny a proto i vzorem pro mnoho dalších zemí na celém světě, které tuto úpravu s určitými odchylkami převzaly.

Uvedu v čem spočívají možná omezení v souvislosti s právem na informace a ve velké míře se budu věnovat informacím, které nám zprostředkovává tisk ve veřejném zájmu a samozřejmě bude vše doplněno konkrétní judikaturou Evropského soudu pro lidská práva a Nejvyššího soudu USA.

1. Právo na informace jako moderní právo

Vzhledem k tomu, že právo na informace je řazeno mezi tzv. *moderní práva*, tedy práva, jejichž vznik si vymínil vývoj společnosti v relativně nedávné době, nebude od věci seznámit se s okolnostmi, za nichž právo na informace vzniklo a vyvinulo se do podoby, kterou známe v současnosti. Jak jsem již naznačila, jsem přesvědčena, že toto právo čeká mnoho dalších podob, do kterých se bude rozvíjet.

Protože právo na informace je současně základním právem či svobodou, je zcela nepodstatné o jaký právní systém se v daných státech jedná, a „...rozdíl mezi „právy“ a „svobodami“ je někdy těžko zjištělný a mnohdy se jedná o terminologicky ustálenou zvyklost.“⁴

V této kapitole se krátce zastavíme v nejrůznějších zemích světa na různých kontinentech, kde akceptací práva na informace a jeho projevením se v zákonné úpravě došlo k významným změnám, a seznámíme se s tím, v jakých souvislostech se toto právo nejvíce projevilo. Je rovněž zajímavé, že i když toto právo je spíše akceptováno v demokratických společnostech, tak se zde objevují i pokusy o jeho modifikace v totalitních režimech, kde již klasicky jde spíše o deformaci tohoto základního lidského práva.

Nejprve si ve zkratce osvětlíme pojem lidských a základních práv; lidská práva jsou pojem širší, náleží každému člověku bez ohledu na jeho národnost, rasu, barvu pleti, náboženství, politické nebo jiné přesvědčení, sociální původ, vzdělání, majetkové poměry, společenské postavení, genetické vlastnosti a další individuální znaky. Z toho vyplývá, že lidská práva jsou nezadatelná, nezcizitelná, nezrušitelná a nepromlčitelná. *Jde o přirozenoprávní postuláty a univerzální statky, přesahující dimenzi státních útvarů, mezistátních seskupení, ústav a mezinárodně-právních instrumentů.*⁵ *Základní práva jsou pak chápána také jako ústavně zaručená práva a svobody, nebo zaručená mezinárodními smlouvami a dalšími normami mezinárodního práva.*⁶ Například Evropský soud pro lidská práva vyložil v případě ***Ekin Association***,⁷

4) ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s. Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2008. 15 s.

5) Tamtéž, 17 s.

6) GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*, Prospektrum, 1999, str. 288

7) *Ekin Association v. France*, no. 39288/98, ECHR, 2001-VIII. [Online]. Hudoc. [cit. 15.11.2009]

Dostupné na <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48664015&skin=hudoc-en&action=request>

že práva uznaná v čl. 10 Úmluvy, který se vztahuje mj. na právo svobodu informací, platí „bez ohledu na hranice“.⁸

Dále můžeme spatřovat odlišnost v pojmech „lidská práva“ a „občanská práva“. Prvně uvedená jsou chápána jako práva všech lidí bez ohledu na stát, ve kterém žijí⁹, „občanská“ jsou ta práva a svobody, která vyplývají ze statusu člověka jako občana určitého státu.¹⁰

Co se moderních práv týká, je důležité zmínit, že jsou úzce spjata s dalšími právy. Ne vždy se jedná o naprosto nový, kvalitativně odlišný a výjimečný charakter těchto oprávnění, ale mnohdy je můžeme přiřadit k právům osobním, politickým, ekonomickým, sociálním a kulturním.¹¹

V dalších kapitolách, v nichž se budu věnovat judikatuře, v souvislosti s právem na informace, se vyskytly případy kdy bylo velmi obtížné podřadit nárok stěžovatelů pod určité právo.

8) *Ekin Association v. France*, no. 39288/98, § 62, ECHR, 2001-VIII; [Online]. „*regardless of frontiers*“. [cit. 15.11.2010]. Dostupné na

<<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48664015&skin=hudoc-en&action=request>>

9) BLAHOŽ, J. a kol, *Srovnávací ústavní právo*. Kodex Bohemia, 1998, s.126

10) Tamtéž

11) Tamtéž

2. Historické souvislosti

2.1. Prameny práva na informace

Vzhledem k tomu, že se pokusím nastínit možnosti, které právo na informace skýtá v USA a v Evropě, tak je nutno si přiblížit dva nejdůležitější dokumenty, ze kterých ve své rozhodovací činnosti soudy vycházejí. Budeme hovořit o *Listině svobod*¹², která je součástí Ústavy USA a o *Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod*¹³, která je dokumentem Rady Evropy.

2.1.1. Evropské dokumenty

Než přiblížím samotnou *Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod* považuji za vhodné zmínit se o dvou jiných dokumentech, a to o *Všeobecné deklaraci lidských práv*¹⁴ a o *Mezinárodním paktu o občanských a politických právech*¹⁵.

Důvodem je, že mnoho národních a mezinárodních dokumentů, které zařadily právo na informace do katalogu lidských práv vycházelo z **Všeobecné deklarace lidských** práv z roku 1948, kde toto právo bylo poprvé zmíněno. Deklarace je nejznámějším a dodnes nejvíce citovaným dokumentem v oblasti lidských práv, jejíž vznik byl podmíněn tragickými událostmi 2. světové války a potřebou lidstva mít všeobecně uznávaný kodex, který by všem lidem zaručoval svobody a práva bez rozdílu národnosti, rasy, pohlaví, náboženství atd.

Z textu dokumentu vyplývá podřazení práva na informace pod svobodu přesvědčení a projevu.

Již v preambuli se uvádí: „*Vybudování světa, ve kterém lidé, zbaveni strachu a nouze, budou se těšit svobodě projevu a přesvědčení, bylo prohlášeno za nejvyšší cíl lidu.*“¹⁶ V čl. 19 je to konkretizováno: „*Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.*“¹⁷

12) „*Bill of Rights*“, prvních deset článků Ústavy; Web Guides, *Primary Documents in American History* [online]. The Library of Congress, January 7, 2010 [cit. 10.12.2009]. Dostupné na <<http://www.loc.gov/rr/program/bib/ourdocs/billofrights.html>>

13) Sdělení FMZV č. 209/1992 Sb., ve znění Sdělení č. 41/1996 Sb.

14) Usnesení Valného shromáždění OSN č. DE01/48 ze dne 10.12.1948

15) Vyhláška MZV č. 120/1976 Sb. ze dne 10. května 1976 o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

16) Usnesení Valného shromáždění OSN č. DE01/48 ze dne 10.12.1948

17) Tamtéž

Když uvážíme vznik deklarace, tedy dobu, v níž na individuální lidská práva a svobody nebylo ještě apelováno v takové míře jako později, můžeme konstatovat, že se zde jednalo o informace v obecném smyslu ze všech oblastí společenského života, nikoliv například pouze o informace ze strany politických subjektů. Přesto i v čl. 28 můžeme nalézt spojitost práva na informace občana ve vztahu ke státu: „Každý má právo na to, aby vládl takový sociální a mezinárodní řád, ve kterém by práva a svobody stanovené v této deklaraci byly plně uplatněny.“¹⁸

V čl.19 **Mezinárodního paktu o občanských a politických právech** se uvádí: „ Každý má právo zastávat svůj názor bez překážky. Každý má právo na svobodu projevu; toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmikoli jinými prostředky podle vlastní volby. Užívání práv uvedených v odstavci 2 tohoto článku s sebou nese zvláštní povinnosti a odpovědnost. Může proto podléhat určitým omezením, avšak tato omezení budou pouze taková, jaká stanoví zákon a jež jsou nutná: a) k respektování práv nebo pověstí jiných; b) k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku nebo veřejného zdraví nebo morálky.“¹⁹

V preambuli Paktu se uvádí: „ ...tato práva se odvozují od přirozené důstojnosti lidské bytosti, uznávající, že podle Všeobecné deklarace lidských práv je ideálu svobodné lidské bytosti těšící se občanské a politické svobodě a svobodě od strachu a nedostatku možno dosáhnout jen tehdy, jestliže budou vytvořeny takové podmínky, v nichž bude moci každý požívatí svých občanských a politických práv, jakož i svých práv hospodářských, sociálních a kulturních.....“²⁰

Z výše uvedeného vyplývá, že právo na informace v rámci svobody projevu, není právem absolutním, je tedy možné, aby šíření a předávání informací bylo omezeno dle zákona. Nicméně, co se svobody projevu týká, se čl. 19 musí vykládat ve spojení s čl. 20, který zakazuje „jakoukoliv propagandu války“²¹, a co je rovněž významné pro současné účely: „jakoukoliv národní, rasovou nebo náboženskou nenávist, jež představuje podněcování k diskriminaci, nepřátelství nebo násilí...“.²²

18) Usnesení Valného shromáždění OSN č. DE01/48 ze dne 10.12.1948

19) Vyhláška MZV č. 120/1976 Sb. ze dne 10. května 1976 o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

20) Tamtéž

21) Tamtéž

22) Tamtéž

I v **Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod** se právo na informace objevuje jako součást svobody projevu a znění tohoto ustanovení se podobá znění předchozího dokumentu, v čl. 10 odst. 1 se uvádí:

„Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.“²³

V čl. 10 odst 2 jsou uvedena omezení a jedná se o tzv. bezpečnostní klauzuli:

„Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“²⁴

Úmluva byla podepsána členy Rady Evropy v Římě 4. listopadu 1950 a je základním nástrojem k ochraně lidských práv na úrovni Rady Evropy ale i významným nástrojem, který ovlivňuje rozvoj základních práv v rámci Evropského společenství a Evropské unie. Úmluva je považována za nejpropracovanější mezinárodní instrument k ochraně lidských práv za současného působení Evropského soudu pro lidská práva, který bdí nad jejich dodržováním.²⁵

Ze zakotvených práv v Úmluvě vyplývají státu pouze povinnosti, ale určena jsou pouze jednotlivcům a to všem, kteří se nacházejí na území podléhající její jurisdikci, včetně cizinců, uprchlíků a bipartitů. Co se osobní působnosti týká, je zajímavé, že právě čl. 10 Úmluvy demonstruje, že některá práva v tomto dokumentu mohou být realizována i právníckými osobami. Vyplývá to z kasuistiky Štrasburského soudu, na rozdíl od názoru Evropského soudního dvora, který v podobných případech zastává

23) Sdělení FMZV č. 209/1992 Sb., ve znění Sdělení č. 41/1996 Sb.

24) Tamtéž

25) ŠÍŠKOVÁ Naděžda, *Dimenze ochrany lidských práv.....*,254 s.

opačný názor a tato práva odmítl právnické osobě přiznat. Což se projevilo např. u výkladu čl. 8 Úmluvy²⁶, který se týká práva na soukromí; ve věci **Hoechst**²⁷ Evropský soudní dvůr odmítl uznat, že se toto právo vztahuje i na firemní prostory, zatímco Štrasburský soud v kauze **Niemietz** uvedl, že: „...neexistuje žádný podstatný důvod pro vyloučení prostor určených k profesním aktivitám z obsahu pojmu „soukromý život“.“²⁸

K článku 10 Úmluvy existuje rozsáhlá judikatura z níž vyplývá, že svoboda projevu, která zahrnuje i právo na informace, přímo tvoří jeden z nejdůležitějších základů demokratické společnosti.

Existují tři předpoklady ospravedlňující zásah do čl. 10 Úmluvy:

1. pokud tak stanoví zákon,
2. je-li sledován jeden nebo více legitimních cílů uvedených v čl. 10 odst. 2 Úmluvy a
3. nezbytnost v demokratické společnosti pro jejich dosažení.

Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že kromě fyzických osob mohou být nositeli práv zakotvených v Úmluvě také subjekty jako nevládní organizace, obchodní společnosti, politické strany, odborná a zájmová sdružení a sdělovací prostředky²⁹.

2.1.2. Ústava USA

Ústava Spojených států byla přijata 17. září 1787, což z ní činí nejdéle platnou psanou ústavu světa. Nás bude zajímat především tzv. Listina svobod³⁰, kterou původně tvořilo prvních deset dodatků k Ústavě připojených v roce 1791. Za „otce“ Listiny svobod je považován James Madison, čtvrtý prezident USA. Listina svobod zaručuje jednotlivcům práva a svobody plynoucí z Ústavy a dále zahrnuje práva jako je svoboda projevu, tisku, vyznání atd. Právě pod svobodu projevu a tisku se právo na informace řadí a nalezneme je v Prvním dodatku: „Kongres nesmí vydávat zákony

26) „Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“ Viz.23

27) *Hoechst AG v. Commission*, no. 46/87 and 227/88, ECJ 1989. [Online]. [cit. 11.12.2009]. Dostupné na <[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=61987J0046&lg=EN)

lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=61987J0046&lg=EN>

28) *Niemietz v. Germany*, no. 13710/88, § 30, ECHR 1992. [Online]. [cit. 11.12.2009].

<Dostupné na <http://www.worldlii.org/eu/cases/ECHR/1992/80.html>>

29) ŠÍŠKOVÁ Naděžda, Ph.D. *Dimenze ochrany...*, str. 114 – 115.

30) viz. pozn. 11

*zavádějící nějaké náboženství nebo zákony, které by zakazovaly svobodné vyznávání nějakého náboženství; právě tak nesmí vydávat zákony omezující svobodu slova nebo tisku, právo lidu pokojně se shromažďovat a právo podávat státním orgánům žádosti o nápravu křivd.*³¹

Významným historickým rozhodnutím, které demonstruje sílu tradice a živost odkazu amerických „otců zakladatelů“, jež se dodnes promítají do rozhodovací činnosti soudů, je případ ***New York Times Co. v. United States***.³²

Objevil se v době Vietnamské války. Právě ve vyhraněných historických dobách význam ústavních práv a svobod nabývá největšího významu a hraje důležitou roli v udržení rovnováhy mocí ve státě. Dle jednoho ze soudců, kteří ve věci rozhodovali, to bylo poprvé kdy se Spojené státy snažily zakázat tisku zveřejnění informace, kterou tisk vlastnil, ve smyslu, že ji vytvořil. Konkrétně se jednalo o studii nazvanou „*Historie rozhodovacího procesu Spojených států ohledně Vietnamské politiky*.“ Vláda zakázala její publikaci.

Stát argumentoval tím, že i přes ustanovení Prvního dodatku, oprávnění vlády ochraňovat národ před zveřejněním informací, jejichž zveřejnění by ohrozilo národní bezpečnost, pochází ze dvou vzájemně propojených zdrojů, a to z ústavní moci prezidenta ohledně jednání v zahraničních záležitostech a z jeho oprávnění vrchního velitele.

Byl to odvážný argument a Soud se k němu postavil velmi ostře a dovolával se historie vzniku Listiny svobod, neboť James Madison, autor Prvního dodatku, se při projednávání Listiny svobod ve Sněmovně reprezentantů vyjádřil takto:

*„Když bude prvních deset dodatků inkorporováno do Ústavy, nezávislé tribunály soudní budou považovány svým způsobem za ochránce těchto práv; budou nepropustnou zdí proti jakékoliv získané moci v zákonodárství či exekutivě; přirozeně odolají každému porušení práv výslovně zakotvených v Ústavě, prohlášením těchto práv“.*³³

Byla to právě historie dodatků, z níž soudce Black ve výše uvedeném případě vycházel při obhajobě tisku šířit informace; dle něj to byla právě Listina svobod, která tehdejší

31) *První dodatek Ústavy*, Web Guides, *A Century of Lawmaking for a New Nation: U.S. Congressional Documents and Debates, 1774 - 1875* [online]. The Library of Congress, January 7, 2010 [cit. 10.12.2009]. Dostupné na <<http://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=llsl&fileName=001/llsl001.db&recNum=144>>

32) *New York Times Co. v. United States*, 403 U.S. 713 (1971). [Online]. Find Law for Legal Professionals. [cit. 12.12.2009]. Dostupné na <<http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?navby=case&court=US&vol=403&page=713>>.

33) Anály Kongresu, 439, *New York Times Co. v. United States*, 403 U.S. 713 (1971). Viz. 32

Ústavu změnila v nový dokument a Madison a ostatní podle jeho názoru vyjádřili nepochybně a zcela jasným jazykem, že exekutivní moc nemůže tyto svobody omezovat, a to jednou provždy. Black uvedl ve svém stanovisku:

„Tisk slouží ovládaným, ne vládnoucím. Moc vlády cenzurovat tisk byla zrušena, aby tisk zůstal navždy svobodný cenzurovat vládu. Tisk byl ochráněn, aby mohl odhalovat tajemství vlády a informovat lid. Pouze svobodný a neomezený tisk může efektivně odhalit podvod vlády...“³⁴

Případ demonstruje křehký vztah mezi mocí výkonnou a soudní, a jak je důležité mezi nimi zachovat rovnováhu; Nejvyššímu soudu Spojených států se to tehdy bravurně podařilo.

2.1.2.1. Soudní terminologie k Prvnímu dodatku

Nejprve přiblížím pojem „**ústavní privilegium**“, se kterým americké soudy při výkladu pracují a které vyplývá z Prvního dodatku. V případě **Gilbert v. Medical economics**³⁵ se soud k tomuto termínu vyjadřuje tak, že *„ústavní privilegium se zřetelně vztahuje na zveřejnění osobních údajů, na neoprávněný zásah do soukromí.....vztahuje se na veřejné osoby a stejně tak na ty soukromé osoby, které nevyhledávaly publicitu, ani k ní nedaly souhlas, ale svým chováním nebo jinak, se staly legitimním subjektem veřejného zájmu.“³⁶* Kdo je privilegován, je pod ochranou Prvního dodatku a informace, které zveřejnil nejsou jinak neoprávněným zásahem do něčího soukromí.

Výklad pojmu „*public figure*“, neboli výše uvedených „*veřejných osob*“, v souvislosti se zveřejňováním informací týkajících se něčího soukromí a svobody projevu v médiích, nalezneme v případě **Gertz v. Robert Welch**³⁷: je to osoba, *kteřá se dobrovolně účastní nebo je vtáhnutá do určité veřejné kontroverzní záležitosti a v důsledku toho se stává veřejnou osobou v tomto omezeném rozsahu, a následkem toho získá zvláštní*

34) BLACK, J., Concurring Opinion. *New York Times Co. v. United States*, 403 U.S. 713 (1971). Viz. 32.

35) *B. Gilbert v. Medical Economics Company*, No. 80 – 1316, US Court of Appeals, 1981. [Online]. The Federal Reporter [cit. 11.12.2009]. Dostupné na <<http://bulk.resource.org/courts.gov/c/F2/665/665.F2d.305.80-1316.html>>

36) *B. Gilbert v. Medical Economics Company*, No. 80 – 1316, § 5, US Court of Appeals, 1981. Viz. 35

37) *Gertz v. Robert Welch, Inc.*, 418 U.S. 323 (1974). Viz. 35

*postavení ve vztahu k veřejným otázkám*³⁸.

Na druhé straně ovšem soud upřesňuje, že *jednotlivec se nestane automaticky veřejnou osobou pouze tím, že se účastní nebo má vztah k určité záležitosti, o kterou se veřejnost zajímá*.³⁹

Ústavní privilegium má své hranice vytyčené soudní judikaturou, není absolutní – právo jednotlivce ponechat si informaci v soukromí musí být v rovnováze s právem tisku rozšiřovat informace veřejnosti, takže tisku v rámci této rovnováhy nastupuje odpovědnost za zveřejňované záležitosti ve chvíli, kdy zveřejní informace o osobním životě, pokud: „*zveřejněné záležitosti jsou takové povahy, že a) by byly **příliš ofenzivní** vůči rozumné osobě, a dále b) **nejsou legitimním veřejným zájmem***“.⁴⁰

Hranicím stanoveným v case-law odpovídá nárok veřejnosti na informace, první podmínka (*příliš ofenzivní*) je spíše morálního rázu.

Do rámce legitimního veřejného zájmu patří zásadně **zprávy**. Ty jsou veřejným zájmem.

Z výše uvedeného lze vyvodit, že rozšiřování osobních údajů, které nemají hodnotu zpráv, není chráněno Prvním dodatkem. Ústavní privilegium poskytuje ochranu médiím ve chvíli, kdy publikují něčí soukromé údaje, které jsou v určitém spojení se záležitostmi, které se běžně označují jako „**zprávy**“. I zde bylo nutné pojem vymezit. Zprávy jsou definovány jako *jakákoliv informace rozšiřovaná pro účely vzdělávání, udivení nebo pobavení, na jejímž základě lze rozumně předpokládat, že by veřejnost měla legitimní zájem na jejím zveřejnění*.⁴¹ Tudíž První dodatek chrání zveřejňování osobních údajů, které mají povahu „zpráv“ a jsou „legitimním veřejným zájmem“.

Soud přihlíží i výkladu pojmu „zpráv“ samotnými médii, který prý může potvrdit náhled do kterýchkoli ranních novin:

„Dovolené zveřejnění zahrnuje zveřejňování údajů týkajících se domácího násilí a jiných trestných činů, zásahů policie, sebevražd, sňatků a rozvodů, nehod, požárů, přírodních katastrof, úmrtí v důsledku narkotik, zvláštních chorob, narození dítěte dvanáctileté dívky,

38) *B. Gilbert v. Medical Economics Company*, No. 80 – 1316, § 5, US Court of Appeals, 1981. Viz. 35

39) Tamtéž

40) *Restatement of Torts*, [online], Tom W. Bell, 23.9.2005, [cit. 10.12.2009], dostupné na < <http://www.tomwbell.com/NetLaw/Ch05/R2ndTorts.html>>

41) *B. Gilbert v. Medical Economics Company*, No. 80 – 1316, § 7, US Court of Appeals, 1981. Viz. 35

znovuobjevení se někoho kdo byl považován za oběť vraždy spáchané před mnoha lety, zpráva policie týkající se uprchnutí divokého zvířete a mnoho dalších podobných záležitostí, které mají ryze populární, i když více či méně tristní podobu“⁴²

42) *John a Peckham vs. Boston Herald*, 48 Mass.App.Ct.282, p. 287, Superior Court (1999). [cit. 20.12.2009]. Massachusetts Cases. [online]. Dostupné na <<http://masscases.com/cases/app/48/48massappct282.html>>

3. Formování práva na informace

3.1. Americký zákon o svobodě informací

Ve Spojených státech lze zřetelně vysledovat specifické rysy, které nakonec vyústily v potřebu zákonné úpravy, jež stojí za zmínku, neboť vykazují shodné příčiny pro novou úpravu práva na informace jako v jiných zemích, spočívající v odezvě na vědeckotechnický pokrok, ekonomický rozvoj a vývoj politické situace, kterými se celkově vyznačuje vývoj společnosti. Můžeme zde demonstrovat historickou souvislost rození moderního práva na informace.

Význam amerického zákona o svobodě informací⁴³ spočívá mj. i v tom, že se stal průkopnickým a předlohou pro mnoho zemí. Dovolím si zde použít některé poznatky kanadského právníka A. Robertse⁴⁴ pro demonstraci příčin, které podle něj předcházely vzniku výše uvedeného zákona jako jeden ze zásadních projevů práva na informace. Podle něj totiž ve 30. letech došlo v USA k významné změně v pojetí byrokratické moci tím, že vznikla potřeba vytvoření mnoha federálních úřadů. Kongres úředníkům umožnil zákonnou úpravou požívat širokých mandátů, kdy oni sami tyto mandáty měli regulovat a vytvořit pro ně konkrétní náplň, tím již nebyli pouhými úředníky, nýbrž se sami dostali do role zákonodárců; mohli vytvářet pravidla, která pak významně ovlivňovala ekonomické zájmy amerického podnikání a občanů. Nicméně velká část americké veřejnosti během krize s úzkostí sledovala jak Nejvyšší soud umožnil federálním úřadům tvořit zákony týkající se ekonomiky, takže když potom Soud tím, že uzákonil statut týkající se New Dealu, prezidentovi Rooseveltovi umožnil v rozporu s Ústavou nekontrolovatelnou moc, psalo se v novinách o „*administrativním absolutismu*“. Tak došlo k přesunu moci z Kongresu na nově vytvořený byrokratický aparát, v čemž mimochodem Roberts spatřuje paralelu s dnešní situací v tom, že se moc národních „byrokracií“ přesunula k novým supranacionálním organizacím.

Vraťme se ale k situaci, která nastala po přesunu moci: docházelo totiž často k jejímu zneužívání, například tím, že nová pravidla byla pouze oznámena, aniž by někdo proti nim mohl něco namítnout. Podle některých odborníků se tato nově vytvořená byrokratická skupina stala čtvrtou mocí ve státě.

43) *Freedom of Information Act*, 5 U.S.C. § 552 As Amended By Public Law No. 110-175, 121 Stat. 2524. Viz.3

44) ROBERTS, A., *Black out: Government Secrecy in the Information Age*, 1. vyd., New York: Cambridge University Press, 2006

Tento vývoj doznal ale určitého zlomu, tlaku ze strany samotných poživatelů této moci, začala se vytvářet potřeba regulace a potřeba legitimizovat byrokratickou moc, takže nejprve Kongres přijal *Zákon administrativního postupu*⁴⁵, kdy vládní úředníci museli upozornit na nově předkládané návrhy a „poskytnout“ zúčastněným stranám možnost se vyjádřit. Dále zde bylo uzákoněno právo občanů na spravedlivé zacházení a právo se odvolat proti nespravedlivým rozhodnutím. A nejméně populární součástí v té době se stala strohá garance práva na informace.

Což znamenalo, že každé vládní oddělení muselo uveřejnit základní informace o své organizaci, pravidlech a procedurách svého fungování, a svá rozhodnutí. Záležitosti týkající se úředních záznamů byli k dispozici osobám, kterých se přímo týkaly kromě těch, které z vážných důvodů byly utajeny. Nicméně co se týká tzv. „úředních záznamů“ (official record), tak k nim se vyjádřil Úřad spravedlnosti tak, že obrovské množství materiálu vztahujícího se k vnitřním záležitostem úřadu není záležitostí úředního záznamu.

Zákon o administrativním postupu se stal předchůdcem zákona o svobodě informací, neboť byl kritizován pro svou nedokonalost. Novinář Harold Cross, odpůrce Rooseveltovy moci navrhl nový zákon, který by umocnil „*právo vědět*“ a umožnil všem občanům přístup ke „*všem*“ vládním záznamům. Byli to právě novináři, kteří tuto myšlenku prosazovali, zejména proto, že Truman a Eisenhower v prvních letech studené války zpřísnili pravidla utajení. V 60. letech k jejich snaze rovněž přispěl rostoucí počet skupin pro práva spotřebitelů a ochrany životního prostředí, kteří trvali na právu na informace, k prověřování federálních úřadů, o kterých tvrdili, že jsou propojeni s průmyslem.

Takže pokud bychom to shrnuli dospějeme k závěru, že společnost pod vlivem sílícího úřednického aparátu reagovala na zneužívání a nekontrolovatelné uplatňování moci a vytvářela tlak na vytváření transparentního prostředí, což je v rámci demokratického zřízení umožněno - a právě zákon o svobodě informací můžeme považovat za základ transparentnosti. Umožňoval zahájit i diskuzi o vládních aférách, nikoliv však odhalovat něco, co se dá zahrnout pod pojem „úřední tajemství“.

45) *Administrative Procedure Act*, 5 U.S.C. 500, 60 Stat. 238, Recodified by Pub. L. 89-554, Sept. 6, 1966, 80 Stat. 383.

Za zmínku stojí i to, že zákon o svobodě informací se stal platným v roce 1966, neboli přesně dvě stě let od přijetí švédského zákona o svobodě tisku, kterým se Švédsko stalo první zemí na světě, která toto právo tisku ústavně garantovala. Zákon je součástí švédské Ústavy. Veřejnost má přístup k vládním dokumentům, čímž je umožněno upevňovat legitimitu vlády a politiků – přístup k vládním dokumentům je mocnou zbraní proti korupci a nespravedlivému zacházení s občany vládními úřady.

V tomto zákoně je uvedeno, že veřejné instituce musí učinit vše ve své moci, aby všem občanům umožnili přístup k jakékoliv informaci, která by byla požadována, a to bez zbytečného odkladu. Jedná se o všechny informace a dokumenty, které pocházejí nebo jsou přijaty některou veřejnou institucí.

Zákonem o utajovaných skutečnostech jsou pak regulovány výjimky, upřesňuje, které státní úřady mohou zachovávat tajemství, u jakého typu dokumentu, za jakých okolností a vůči komu. Je zde taxativní výčet důvodů pro omezení práva přístupu k úředním dokumentům, pouze pokud je omezení nutné a týkají se vymezených skutečností. Pro utajení je stanoven limit sedmdesát let a pokud se vztahuje k osobám, tak se vztahuje na sedmdesát let od jejich smrti.

Stejně i americký zákon o svobodě informací umožňuje plný nebo částečný přístup ke dříve utajeným informacím a dokumentům vlády Spojených států. Nalezneme zde definici úředních záznamů, které jsou přístupné veřejnosti, postup povinného zveřejňování a rovněž uvádí výjimky z tohoto zákona.

U výjimek ze zákona je specifikováno, že:

„Jakákoliv důvodně segregovaná část záznamu má být poskytnuta kterékoliv osobě žádající tento záznam po odstranění částí, které jsou vyloučeny dle ustanovení této podčásti. Množství odstraněných informací má být oznámeno na vydávané části záznamu, pokud zahrnutí takového oznámení neohrozí zájmy chráněné výjimkami v této podčásti, dle které se odstranění řídí. Pokud je to technicky možné, množství odstraněných informací má být označeno v místě záznamu kde k odstranění došlo.“⁴⁶

Na podobném principu fungují zákonné úpravy v mnoha dalších zemích. Jejich přijetím nepochybně došlo k prohloubení demokracie.

46) *Freedom of Information Act*, 5 U.S.C. § 552 As Amended By Public Law No. 110-175, 121 Stat. 2524. Viz.3

3.2. Nedokonalosti dnešní úpravy

Nyní uvedu konkrétní případ pro osvětlení, abych na něm mohla prezentovat, že se zde nejedná o problém zákonné úpravy, ale musí dojít ke změně výkladu nejvyšších norem, a zároveň si položíme otázku, zda je to za současného stavu demokracie vůbec možné.

Budeme hovořit o potravinách, není třeba příliš zdůvodňovat proč: základní lidská potřeba. Je to skvělý příklad pro demonstraci zaostání vývoje práva na konstitucionální úrovni ve vztahu k informacím. Negativní informace, které mohou poškodit silné ekonomické subjekty, na druhé straně ale mohou být důležité pro běžného člověka, konkrétně pak pro ochranu jeho zdraví. Jak dlouho trvalo, než se na cigaretách objevilo varování o nebezpečí poškození zdraví a že kouření může způsobit smrt? A než zmizely dokonale krásné reklamy na cigarety? To byl prvopočáteční krůček k něčemu velikému, k čemu bychom se měli dostat, co se ale může dnes zdát téměř jako nemožné tím, jak je nastaven právní systém demokratických států, který chrání více ekonomické subjekty, než občany.

Stát je spokojen s tím, že veřejnost má možnost přístupu k různým informacím, ale sám s některými i přes jejich závažnost zatím odmítá pracovat. Jsme ve válce, jejímiž stranami jsou moc ekonomických subjektů a my – běžní občané zastupováni politiky.

Podívejme se na nedávnou historii lidstva s důsledky působícími v přítomnosti, na kterou stále právo opomíná reagovat.

Dvacáté století zažilo revoluci týkající se výroby a spotřeby jídla. Pro lepší představu použiji krátký náhled amerického lékaře Briana Clementa.

„Před první světovou válkou byly objeveny vitamíny, ve dvacátých letech v USA byly vyrobeny náhražky; nejprve kvůli bakteriím se pozornost shromažďovala na bezpečnost a uchování jídla a začlo se s pasterizací. Společnost požadovala stálou kvalitu jídla za stálé ceny, což bylo úzce spojeno s rozvojem výroby a distribuce značkových jídel a s reklamou. V 50. letech se začlo s konzervami a hotovými jídly, chemickými látkami uchovávanými jídlo a „convenience“ a „fast food“ bylo na pořadu dne. V šedesátých letech lékaři začali prokazovat, že je zde spojitost mezi stravováním a zdravím, o desetiletí později, že špatné stravování je spojeno s vážnými zdravotními problémy.

Výsledkem dlouholetého výzkumu bylo objevení souvislosti mezi určitými jídly a nebezpečím onemocnění. Fytochemikálie (chemické látky vyskytující se běžně v jídle, které pomáhají

bojovat proti rakovině a jiným chorobám) byly objeveny v potravinách, takže se začalo vážně uvažovat o tom, co se má jíst. Teprve v 90. letech bylo uzákoněno na obalech některých potravin uvádět informace o množství tuku, cholesterolu atd, a rovněž byly zákonem definovány termíny jako je „zdraví“, nebo „bez tuku“, „nízký cholesterol“, či „lite“.⁴⁷

Tento lékař v knize prezentuje to, o čem se zatím šeptá, někdy se o tom můžeme dočíst, sociologové o tom hovoří otevřeně, ale nikdo je neposlouchá, a právo nereaguje: komerční průmysl, který podporuje jen co je pro něj výnosné, nám diktuje, co máme a bohužel i co budeme používat, ať potraviny nebo jiné věci denní potřeby, které přímo mohou ovlivnit naše zdraví. Geneticky upravené potraviny, pesticidy...

Existuje a je vědecky dokázaná souvislost s existencí těchto látek, rakovinou a dalšími onemocněními. Kdo určuje kolik těchto látek v potravinách může být a na základě čeho? Odpověď je, že zákon. Tento lékař ale upozorňuje na jeden velmi významný faktor, že se z historického hlediska v podstatě jedná o nový jev, neboť chemický boom desítky předchozích generací nezažily. Kde je odpovědnost státu?

Jsme jako tříleté dítě, které si může vybrat s čím si chce hrát, k dispozici má: nabroušenou břitvu, zápalky (sedí u stolu), a nabitý revolver. Kde je problém?

Kromě toho, že stát má sice povinnost sdělovat určité informace, tak stejně tak nemá povinnost sdělovat určité informace, má umožnit jejich šíření – v tom rovněž spočívá podstata dnešního práva na informace. A to je vše? A co když stát má určité informace k dispozici, které jsou pro veřejnost tak důležité, že jsou důležité pro podstatu samotného společenství – stačí zde zákonná úprava, která sice stanoví limity jedů v potravinách a ovzduší, ale nijak jinak se k občanům nevyjadřuje? Proč stát nemá povinnost přímo zasáhnout do tohoto procesu? Pokud vědecký výzkum prokáže, co způsobuje rakovinu, a zároveň se ukáže úmrtnost na rakovinu natolik vysoká a je zde příčinná souvislost - stále nemá stát aktivněji zasáhnout, není to už stav nouze či veřejného nebezpečí.... ??

Odpověď na tuto otázku částečně nalezneme v případě, který řešil Štrasburský soud; případ považuji za klíčový a právě na něm lze demonstrovat jednu z nedokonalostí s dalokosáhlými důsledky pro rozvoj demokracie, kterou právo na informace skýtá a která stále čeká na jiný náhled. Jde o případ **Guerra v. Italy**.⁴⁸

47) CLEMENT R. Brian, *Living foods for optimum health*, Prima Publishing, Roseville, CA., 1998

48) *Guerra and others v. Italy*, no. 14967/89, ECHR, 1998-I. [Online]. Hudoc. [cit. 3.1.2010]. Dostupné na <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48673401&skin=hudoc-en&action=request>>

Soud posuzoval případ opomenutí státu poskytnout místnímu obyvatelstvu informace o možném nebezpečí a o tom jak postupovat v případě havárie blízké chemické továrny, která byla klasifikovaná jako „vysoce nebezpečná“. Navrhovatelé, kteří žili pouze v kilometr vzdáleném městě byli neustále ohrožováni emisemi, neboť jak vyplývalo ze zprávy znalců, způsobovala to i geografická poloha města. Továrna během výrobního cyklu vypouštěla velké množství hořlavého plynu a nefungovala bez havárií, nejvážnější se stala 26.9.1976 kdy vybuchla věž čistící plyn syntetického amoniaku, což umožnilo únik několika tun jedů. V důsledku havárie bylo do nemocnice přijato 150 osob s akutní otravou arsenem.

Továrna odmítla komisi vykonat inspekci a samotné studie továrny uváděly, že zařízení na úpravu emisí bylo neadekvátní a zpráva o dopadu na životní prostředí nebyla úplná.

Navrhovatelé uvedli, že byli oběťmi porušení čl. 10 Úmluvy. Porušení bylo dovozeno z opomenutí státních orgánů učinit kroky k zajištění informovanosti veřejnosti o nebezpečí a dále z toho, že nebyla informována o tom, jak se zachovat v případě havárie spojené s chodem továrny, ačkoli místní prefekt připravil nouzový plán na základě zprávy zasláné továrnou a plán byl zaslán na Oddělení civilní obrany, přesto navrhovatelé informace neobdrželi.

Soud se zde musel vypořádat s posouzením přípustnosti stížnosti, zda je zde aplikovatelný článek 10 Úmluvy, a dospěl k názoru, že není. Soud dovedl, že zde bude aplikovatelný článek 8 Úmluvy⁴⁹, neboť přímý účinek toxických emisí z blízké továrny brání užívání jejich domovů a porušuje právo navrhovatelů na respektování jejich soukromého a rodinného života. Těžké znečištění životního prostředí mohlo ovlivnit zdravotní stav jednotlivců a bránilo jim v užívání jejich domovů tím, že může negativně ovlivňovat jejich soukromý a rodinný život.

Soud uvedl, že svoboda v článku 10 nemůže být vykládána jako uložení pozitivního závazku státu sbírat a rozšiřovat informace ze svého podnětu (za okolností v této kauze). Navrhovatelé si nestěžovali na jednání státu, ale na jeho nečinnost. Zamítnutí aplikace čl. 10 Soud odůvodnil následovně:

„ Právo veřejnosti obdržet informace bylo Soudem přiznáno několikrát v případech

49) „Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.“ Viz.23

týkajících se omezování svobody tisku, v důsledku zvláštního poslání novinářů, kterým je sdělování informací a myšlenek týkajících se veřejného zájmu – fakta tohoto případu jsou ovšem zřetelně odlišná od výše zmíněného případu, neboť navrhovatelé si stěžují na nečinnost systému vytvořeného ve shodě s relevantní legislativou – ačkoli prefekt připravil nouzový plán na základě zprávy zaslané továrnou a plán byl zaslán Oddělení civilní obrany....., navrhovatelé měli přesto relevantní informace obdržet.

„Svoboda obdržet informace zakazuje vládě omezování osob od obdržení informací, které by jí ostatní chtěli nebo mohli poskytnout – tato svoboda nemůže být vykládána jako uložení, za okolností jako v tomto případě, pozitivní povinnosti státu sbírat a rozšiřovat informace ze svého vlastního podnětu.“⁵⁰

3.3. Svět chce vědět aneb následky zákonů umožňujících transparentnost

”Každá byrokracie se snaží zvýšit velikost profesionálně informovaných tým, že jejich znalosti a záměry udržuje v tajnosti. Byrokratická administrativa má sklon vždy být administrativou ”tajných schůzek”; dělá vše co může, aby ukryla své poznatky a jednání od kritiky.... Koncept úředního tajemství je zvláštním vynálezem byrokracie, a nic není tak fanaticky obhajováno byrokracií jako tento postoj... Před parlamentem, byrokracie z jistého mocenského instinktu, bojuje proti každému pokusu parlamentu získat informace jejich vlastních expertů nebo od zainteresovaných skupin... Byrokracie přirozeně vítá slabě informovaný a tudíž bezmocný parlament – alespoň do té míry kdy ignorance se nějak shoduje se zájmy byrokracie.”⁵¹

Jak již bylo zmíněno, uchovávat informace v tajnosti znamená mít nekontrolovatelnou moc. Je to běžná a základní zbraň mnoha nedemokratických zemí, ale i překvapivě stále zemí, v nichž bychom čekali vzhledem k demokratickým tradicím více vstřícnosti. V následující kapitole se krátce zmíníme, co vše může být skrýváno a jaké důsledky může mít hozený kámen do věčně stojatých vod.

Mnoho zemí se nechalo zákonem o svobodě informací, který byl blíže popsán v předchozí kapitole inspirovat, což někde znamenalo radikální změny v byrokratickém aparátu. Zkorumpovaní úředníci se již neměli za co schovávat.

⁵⁰) *Guerra and others v. Italy*, no. 14967/89, § 53, ECHR, 1998-I. Viz. 48

⁵¹) Max Weber, *Essays in Sociology*, New York, Oxford University Press, 1946, s. 233-234

V roce 1997 byl v Thajsku přijat *”Official Information Act”*⁵² a to na základě programu ústavních změn z předchozího roku. Zákon byl záhy využit v Bankoku. Jednalo se o přijímací řízení na prestižní thajskou státní univerzitu; paní Limpě-ovart se nelíbilo, že její dcera nebyla poté co vykonala písemnou zkoušku, přijata. V roce 1998 tuto zkoušku vykonalo dva tisíce dětí. Žádala tedy zveřejnění výsledků testů její dcery a stodvaceti úspěšných dětí. Univerzita to odmítla a tak se obrátila na orgán, který byl v rámci výše uvedeného zákona zřízen: Thajský úřední informační výbor, aby univerzitu donutil zveřejnit výsledky. Nejprve jí byl nabídnut kompromis, tedy výsledky testů studentů přijatých do prvního ročníku, jejichž jména ovšem byla odstraněna. Jedna třetina z těchto studentů test nesplnila, což odůvodňovalo předpoklad, že se jednalo o studenty z privilegovaných rodin, kteří poskytli úplatek, aby se děti dostaly do této prestižní veřejné školy. V roce 2000 pak Nejvyšší Thajský soud nařídil zveřejnění jmen těchto studentů, což prokázalo, že se jednalo o děti z mnoha politických a podnikatelských rodin. Dle soudního orgánu došlo tímto přístupem k přijímacímu řízení k porušení ústavou zaručených práv, tedy k diskriminaci ze sociálních či ekonomických důvodů.⁵³

Další případ je z Afriky. K nastolení demokratické kontroly vlády Uganda přijala v roce 1995 Ústavu, a její součástí je i právo na přístup k informacím.⁵⁴ Chtěla bych uvést případ týkající se smlouvy mezi Ugandou a americkou společností Nile Power Limited, která chtěla na Nilu vystavit obrovskou hydroponickou elektrárnu (přehradu). To by znamenalo závažné důsledky pro okolní přírodu. Ochránáři se tentokrát vydali jinou cestou, na stránkách organizace Greenwatch⁵⁵ ohledně této věci nalezneme:

„Ochránci životního prostředí neoponují přehradě, ale tvrdí, že předtím než bude postavena zde musí být soulad se zákony. Musí se zvážit všechny alternativy. Náklady na přehradu nesmí být vyšší než užitek. Vláda i developer to neprokázali. Místo toho, celý projekt proběhl pod utajením. Ochránci životního prostředí se pokoušejí tyto procesy zveřejnit, aby se mohla

52) *Official Information Act*, B.E. 2540, 1997.

53) LARSON Thomas, *A Course in Corruption* [online]. The Globalist's Global Connection, 1.1.2000 [cit. 15.1.2010]. Dostupné na <<http://www.theglobalist.com/StoryId.aspx?StoryId=2241>>

54) Čl. 41 (1) ”Každý občan má právo na přístup k informacím v držení státu nebo jakéhokoliv jiného orgánu nebo úřadu Státu, s výjimkou kdyby takové poskytnutí informace mohlo ohrozit bezpečnost nebo svrchovanost Státu nebo zásahu do soukromí jiné osoby.” [online]. [cit. 15.1.2010]

Dostupné na <http://www.ugandaonlinelawlibrary.com/files/constitution/constitution_1995.pdf>

55) Greenwatch, viz. <<http://www.greenwatch.or.ug/>>

účastnit veřejnost.“⁵⁶

Greenwatch se dovolával ústavně zaručeného práva na informace a přál si zveřejnění smlouvy. Jako první reakci vláda dokonce popřela existenci takového dokumentu (smlouvy). Argumentovala následně, že zveřejnění by zpochybnilo ekonomickou důvěryhodnost a svrchovanost Ugandy. Nicméně soud rozhodl o zveřejnění, což nakonec vedlo k jedinému výsledku – měsíc po zveřejnění AES od projektu odstoupilo. Banka, která měla zaštitit celý projekt, který měl stát 300 milionů dolarů (velmi nevýhodné pro Ugandu), kritizovala nedostatek transparentnosti a participace veřejnosti a nedostatek informací poskytovaných veřejnosti a podezření z korupce.

I v Japonsku se tyto problémy objevily v nemalé míře poté, co v polovině 90. let se začaly prosazovat tendence k vydání zákona, který by umožnil přístup ke státním dokumentům; Japonsko, obchodně úzce spojeno s USA, se rovněž nechalo inspirovat americkým zákonem o svobodě informací - zčásti i pod tlakem amerických obchodníků, kteří tvrdili, že neexistence takového zákona brání v Japonsku volnému obchodu. V roce 1999 byl přijat „*Information Disclosure Law*“ a byl to první zákon opravňující přístup k vládním dokumentům.

Zákon umožňuje jednotlivci nebo právnické osobě, japonské či zahraniční, vyžádat si administrativní dokumenty od správních úřadů v elektronické či tištěné podobě, s tím, že zvláštní zákon přijatý v listopadu 2001 rozšířil zákonný přístup na veřejné korporace.⁵⁷

V prvním týdnu své účinnosti úřady odřzely 4,000 žádostí o informace.⁵⁸

Chtěla bych uvést několik případů v souvislosti s přístupem k dokumentům dle tohoto zákona. Například N. Toike, profesor a odborník na císařské hrobky využil zákona k získání akademických studií týkajících se objevení alespoň desíti starobylých hrobek, o nichž vláda tvrdila, že se v nich nacházejí pozůstatky císařů z doby během pátého až třináctého století. Dokumenty podporují přesvědčení mnoha historiků a archeologů, že vláda určila desítky hrobek bez adekvátních vědeckých důkazů či

56) KAKURU Keneth, *Uganda: Ensuring public involvement in the Bujagali hydroelectric power project*. [Online]. [cit. 15.1.2010]. Dostupné na

<www.greenwatch.or.ug/.../publications/Public_involvement_in_Bujagali_dam_development.pdf>

57) BANISAR David, „*Freedom of Information and Access to Government Records Around the World*,“ [online]. Freedominfo.org, 12.5.2006, [cit. 18.1.2010].

Dostupné na <<http://www.freedominfo.org/countries/japan.htm>>

58) REPETA Lawrence, SCHULTZ David, *Japanese Government Information: New Rules for Access* [online]. Freedominfo.org, 5. 7.2002 [cit. 18.1.2010].

Dostupné na <<http://www.freedominfo.org/analysis/japan1/>>.

akademického výzkumu; místo toho určení starobylých hrobek probíhalo na konci 19. století, ve velké míře založeno na údajích ze starobylých dokumentů... Japonským historikům bylo zakázáno vykonávat vlastní vykopávky a vědecké výzkumy do předpokládaných císařských hrobů k získání dodatečných poznatků týkajících se japonské historie.⁵⁹ Nicméně tento poznatek umožnil japoncům dozvědět se to, na co nepochybně každý z nich má právo a nepochybuji, že byli pobouřeni tím, že jim je odpíráno znát svou historii způsobem co nejméně zkresleným.

I další případ je z Japonska; *Information Clearinghouse Japan*, nezisková organizace, zahájila pátrání na základě žádostí o informace týkajících se zničení úředních záznamů v květnu 2001, tedy měsíc před účinností zákona. Záznamy dokazovaly, že alespoň deset úřadů výrazně zvýšilo dispozici s dokumenty během účetního roku 2000, někteří o 20%. Ministerstvo zemědělství, lesů a rybolovu zvýšilo objem nakládání s dokumenty během tohoto období více než dvacetkrát: v účetním roce 1999 zničilo pouze 11 tun dokumentů, v roce 2000 jich zničili 233 tun.⁶⁰

V Kanadě, z dokumentů získaných na základě zákona o přístupu k informacím se zjistilo, že úředníci pod tlakem vydávali pracovní víza pro exotické tanečnice z Rumunska nucené k prostituci. Podlehli zastrašování organizovaného zločinu, dokonce došlo k vytvoření zvláštní kategorie pro poskytnutí víz, aby se úředníci vyhlí vyjednávání s majiteli klubů.⁶¹

Tak bychom mohli pokračovat dál a zjistili bychom, že z těchto „malých vítězství“ nad byrokracií lze vyvodit, že je přístup ke státním dokumentům jediným účinným a v demokratickém systému nezbytným způsobem kontroly. Jediným možným způsobem jak se účinně bránit korupci a nebýt klamán úředníky, a způsobem jak se „pasivně“ podílet na výkonu úřadů a svým způsobem na výkonu moci.

V těchto několika případech jsem chtěla demonstrovat praktické dopady práva na informace v běžné rovině.

59) REIJ Yoshida, *New Weapon Wielded in Old Tomb Debate*, [online]. Japan Times, 23.6.2005; [cit. 18.1.2010]. Dostupné na <<http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/nn20050604f1.html>>

60) TSURUOKA K., *Leap in records scrapped prior to FOI*, [online]. Yomiuri Shinbun, 9.12.2004; freedominfo.org, 9.12.2004 [cit. 18.1.2010]. Dostupné na <<http://www.freedominfo.org/features/20050928.htm>>

61) FIFE Robert, *Thugs bullied HRDC: Stripper visas were created to protect federal staff from "bad guys"*, [online]. Freedominfo.org, 18.12.2004, [cit. 18.1.2010].

Dostupné na <<http://www.proudtobecanadian.ca/blog/index/weblog/633/>>

4. Omezení práva na informace

4.1. Bezpečnostní klauzule

Co se týká **bezpečnostní klauzule**, která je kromě v čl. 10 odst. 2 Úmluvy, obsažena i v některých jiných člancích, je třeba zmínit, že musí být vykládány v souvislosti s čl. 18 Úmluvy. Šíření informací dle Úmluvy není absolutní – stát může zasáhnout do těchto svobod za určitých podmínek.

Čl. 10 odst. 2: „*Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.*“⁶²

Čl. 18, který upřesňuje a doplňuje čl. 10 odst. 2, uvádí: „*Omezení, jež tato Úmluva připouští pro uvedená práva a svobody, nesmí být využívána k jinému účelu než k tomu, pro který byla určena.*“⁶³

4.1.1. Omezení přístupu k informacím

Když se vrátím zpět k výše uvedeným podmínkám ospravedlňujícím zásah do svobod dle čl. 10, zbývá podotknout, že pouze existence legitimního cíle není dostatečným důvodem pro takový zásah, každé omezení totiž musí být současně uloženo na základě zákona. Například u případu ***Herczegfalvy v. Austria***⁶⁴, Soud shledal porušení čl. 10, nebyl zde totiž žádný legální základ pro omezení, které bylo uloženo navrhovateli, který žádal přístup ke čtení, rádiu a televizi a pro zásah do jeho práva obdržet informace během jeho psychiatrické léčby a uvěznění.

Ze tří výše uvedených předpokladů, ospravedlňujících zásah do čl. 10 Úmluvy, se jeví jako nejčastěji sporným nezbytnost zásahu v demokratické společnosti k dosažení

62) Sdělení FMZV č. 209/1992 Sb., ve znění Sdělení č. 41/1996 Sb.

63) Tamtéž

64) *Herczegfalvy v. Austria*, no. 10533/83, ECHR 1992. [Online]. Hudoc. [cit. 18.1.2010]. Dostupné na <<http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/portal.asp?sessionId=48724605&skin=hudoc-en&action=request>>

legitimních cílů uvedených v čl. 10 odst. 2 Úmluvy.

V případě **Leander v. Sweden**⁶⁵ bylo rozeznáno právo na přístup k informacím. Navrhovatel si stěžoval na přístup švédských úřadů, které tajily informace vztahující se k jeho osobě, v zájmu národní bezpečnosti. Soud rozhodl, že nedošlo k porušení čl.10. Došlo sice k rozporu s čl. 8, nicméně okolnosti případu tento rozpor ospravedlňovaly.

Stějně i v případě **Gaskin v. UK**⁶⁶ Soud neshledal porušení čl. 10; zde navrhovateli úřady odmítly poskytnout záznam, který měl jako mladistvý. Jako dítě byl umístěn do péče místním orgánem, a přál si získat přístup k záznamům, které tento orgán ohledně jeho osoby měl. Soud shledal, že záznamy zahrnovaly osobní a soukromý rodinný život takovým způsobem, že přístup k nim spadá do rámce čl. 8 a nezávislý orgán musí posoudit zda v takovém případě má či nemá být umožněn přístup k záznamům. Takže tím, že mu nebyl umožněn přístup k záznamům nedošlo k porušení jeho práva na informace, ale došlo k porušení čl. 8, Soud uvedl:

„...osoby v situaci navrhovatele mají důvodný zájem, chráněný Úmluvou, na obdržení informací důležitých k tomu, aby poznali a pochopili své dětství a raný vývoj. Na druhou stranu, je nutno mít na paměti, že utajení veřejných záznamů má svůj význam u získávání objektivních a spolehlivých informací, a takové utajení může být také důležité pro ochranu třetích osob. Tudiž, systém jako je britský, který umožňuje přístup k záznamům v závislosti na souhlasu účastníka, může být ve svém principu v souladu se závazky plynoucími z čl. 8..... Nicméně Soud shledává, že v takovém systému, zájmy jednotlivce hledajícího přístup k záznamům vztahujícím se k jeho soukromému a rodinnému životu musí být zajištěny, když účastník v záznamu buď není dostupný nebo nedostatečně odmítne souhlas. Takový systém je pouze konformní se zásadou proporcionality, pokud umožňuje, že nezávislý orgán s konečnou platností rozhodne, zda přístup musí být umožněn v případech, kde účastník selže odpovědět nebo vezme zpět souhlas. Takový postup nebyl navrhovateli umožněn v tomto případě.“⁶⁷

65) *Leander v. Sweden*, no. 10/1985/96/144, ECHR 1987. [Online]. Hudoc. [cit. 14.1.2010]. Dostupné na <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48724900&skin=hudoc-en&action=request>>

66) *Gaskin v. the United Kingdom*, no. 10454/83, ECHR 1989. [Online]. Hudoc. [cit. 14.1.2010]. Dostupné na <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48725188&skin=hudoc-en&action=request>>

67) *Gaskin v. the United Kingdom*, no. 10454/83, § 49, ECHR 1989.

V případě **Roche v. UK**⁶⁸ Soud zkoumal žádost bývalého vojáka, který si stěžoval, že neměl dostatečný přístup k informacím týkajícím se jeho zdravotních záznamů a sérii testů, jichž se účastnil. Roche vstoupil do Britské armády ve věku 15 let v roce 1953 a v roce 1968 byl propuštěn. V roce 1987 se u něj rozvinul vysoký krevní tlak a začal trpět hypertenzí, bronchitidou a chronickým astma. Od roku 1988 byl registrován jako invalida. Roche tvrdil, že jeho zdravotní potíže jsou výsledkem účasti na testech (nervový plyn), které Britská armáda prováděla v letech 1962 a 1963. Od roku 1987 se snažil získat přístup k jeho služebním záznamům, ale neuspěl. V roce 1991 vznesl nárok na výsluhový důchod, ale byl mu zamítnut, neboť neprokázal příčinnou souvislost mezi testy a svým zdravotním stavem. Jeho stížnost spočívala v tvrzení, že došlo k porušení čl. 8, neboť mu byl odepřen adekvátní přístup k informacím týkajících se testů, kterých se účastnil (právo respektovat soukromý život) a čl. 10 (svoboda projevu). Soud shledal, že nedošlo k porušení čl. 10, neboť ten nezaručuje, že stát má povinnost poskytovat informace – proto nemohlo dojít k porušení jeho práva na obdržení informací, které je čl. 10 chráněno. (Domnívám se, že zde vládne nerovnováha, neboť jak může být chráněno právo na získání informací, a to zejména v případech kdy žádající osoba je potřebuje k uplatnění nároku na kterém má právní zájem – když současně není zakotvena povinnost státu informace poskytnout). Nicméně Soud shledal, že zde došlo k porušení čl. 8, kdy uvedl:

„Soud shledal, že nejistota navrhovatele, zda byl či nebyl v ohrožení během své účasti na testech..., by mohla být rozumně přijata jako příčina jeho značné úzkosti a stresu. A bylo prokázáno, že ano. Od počátku jeho zdravotních potíží v roce 1987, se jednoznačně snažil různými způsoby získat jakoukoliv informaci vztahující se k jeho účasti na testu.

V roce 1966 stále existovalo velké množství „relevantních“ záznamů. Nicméně dle vlády zde nebyl naléhavý důvod pro odepření těchto dokumentů. ...rovněž uvedla, že „nic významného“ zde nebylo pro jejich odepření v zájmu národní bezpečnosti.

Za těchto podmínek Soud dospěl k názoru, že vznikla pozitivní obligace poskytnout „efektivní a přístup umožňující postup“, který umožní navrhovateli přístup ke „všem relevantním a řádným informacím“, které by mu umožnily stanovit nebezpečí, kterému byl vystaven během účasti na testech. Osoba, jako je žadatel, která bez ustání žádá takovéto odhalení dokumentů nezávisle na jakékoliv žalobě, by neměla být žádána, aby zahajovala

68) *Roche v. United Kingdom*, no. 32555/96, ECHR 2005-X. [Online]. Hudoc. [cit. 15.1.2010]. Dostupné na <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48726002&skin=hudoc-en&action=request>>

soudní spor k získání jejich odhalení. “⁶⁹

Za okolností v daném případě Soud dospěl k názoru, že Spojené království tu nesplnilo svou pozitivní obligaci poskytnout efektivní přístup, který umožní přístup k dokumentům, a tudíž došlo k porušení čl. 8.

Takže z výše uvedených případů lze vyvodit, že informace týkající se soukromého života jednotlivce spadají do rozsahu čl. 8.

4.1.2. „Míra uvážení“

Stejně jako americký Nejvyšší soud si vytvořil termíny u výkladu svobody projevu a šíření informací jako jsou: „newsworthiness“, ústavní privilegium apod., i Štrasburský soud má své termíny, z nichž za relevantní a zajímavý můžeme uvést tzv. „míru uvážení“. Vztahuje se k výkladu hranic svobody projevu – kam lze např. svobodným uměleckým projevem zajít, a ve sporných případech se k této doktríně přiklání. Touto doktrínou se svým způsobem dobrovolně omezuje při výkladu, tvrzením, že vnitrostátním orgánům je ponechána určitá volnost úvahy o obsahu Úmluvou garantovaných práv. Volnost v jakém směru, bylo upřesněno v případě ***Handyside proti Spojenému království***⁷⁰:

„...z vnitrostátního práva členských států jednotné pojetí morálky vyvodit nelze; ...postoj, který jejich příslušné zákony zaujímají k požadavkům morálky se v čase, i z místa na místo mění, a to zvláště v naší době, kterou charakterizuje, pokud jde o názory na danou věc, rychlý vývoj s dalekosáhlými důsledky, ...vnitrostátní orgány jsou díky svému přímému a trvalému kontaktu s životem ve svých zemích v lepší pozici než mezinárodní soudce, vyjádřit svůj názor na to, jaký je přesný obsah morálních požadavků, jak „nutné“ je omezení, případně „trest“, aby těmto požadavkům bylo vyhověno.....“⁷¹

69) *Roche v. United Kingdom*, no. 32555/96, § 161, § 162, ECHR 2005-X. Viz. 68

70) *Handyside v. the United Kingdom*, no. 5493/72, ECHR, 1976. [Online]. Hudoc. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48726384&skin=hudoc-en&action=request>>

71) *Handyside v. the United Kingdom*, no. 5493/72, § 48 ECHR, 1976. Viz. 70

4.2. Předběžná opatření

V případě *Landmark Communications*⁷² se uvádí, že *První dodatek* přesahuje předběžná odmítnutí.⁷³

Americké soudy právo veřejnosti na informace vykládají mnohem širěji, než na co jsme zvyklí. Toto právo, které přímo odvozují od Prvního dodatku, považují za tak významné, že přesahuje i potřebu ochrany mladistvých delikventů, která je ve své podstatě bráněním veřejnosti dozvědět se kdo trestný čin spáchal. V Americe takové právo veřejnost má, na rozdíl od vágních informací, které nám zprostředkovávají naše média o tom, že mladistvý spáchal závažný trestný čin, bez uvedení jména a bez toho, aby kdokoli mohl spatřit jeho podobu. Otázkou je, zda je skutečně potřeba chránit tyto osoby, zejména pokud chápou rozsah svého činu a jsou nebezpečné pro společnost. Dochází tím i k ochraně rodiny a okolí, která se svou výchovou ve většině případů podílí na tom, že jejich dítě dospělo k takovému jednání. Je rozdíl v tom, když se třináctileté dítě o prázdninách „vkrače“ na sousedovu zahradu, aby si s kamarády pochutnali na jeho ovoci, tam o selhání rodičů můžeme pochybovat - tento případ je nutno odlišovat od takového, kdy se třináctileté dítě s kamarády rozhodne nůžkami ubodat starou bezbrannou osobu. To stěží udělá dítě, kterému se rodiče láskyplně věnují.... Takže nezveřejněním úplné informace je bržděn přirozený výkon spravedlnosti, a to neumožněním represe, aby v takových případech konala svůj účel, aby působila i preventivně na rodiče a na mladistvé. Má být skutečně mladý zločinec ukrýván před zraky ostatních a chráněn? Koho tím chce právo chránit a je to skutečně účinné? A zejména: nemá veřejnost právo na tyto informace v plné míře? Přece jen se to týká veřejných záležitostí, tak proč naše právo dává přednost ochraně práv těch, kteří je porušili a upírá jiné právo těm, kteří mají na informaci veřejného zájmu právo?

V Americe toto právo na informace odvozují přímo z Ústavy a ani právo delikventa na ochranu soukromí je nemůže vyvážit. K tomu se soud vyjadřoval v mnoha případech, kde vždy dal přednost publikaci takovéto záležitosti. Nicméně to nebrání tomu, že ve skutečně závažných případech lze právo mladistvého chránit. O tom

72) *Landmark Communications, Inc. v. Virginia*, 435 U.S. 829 (1978). [Online]. Find Law for Legal Professionals. [cit. 3.2.2010]. Dostupné na < <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=435&invol=829> >

73) Prior restraint: „*Jakýkoli zákaz publikování nebo zprostředkování informace předcházející publikaci nebo zprostředkování, dle záruk Prvního dodatku na svobodu projevu a tisku. Předběžná odmítnutí jsou subjektem přísného zkoumání a představují vážnou presumpci proti ústavní platnosti.*“ GIFIS H.Steven, *Dictionary of Legal Terms*, Barron's Educational Series, Inc., 1998. s. 375

rozhodují soudy, zda v konkrétním případě takové okolnosti existují.

V rozhodnutí Nejvyššího soudu **Smith v. Daily Mail Pub. Co**⁷⁴, zmiňovaný deník uveřejnil články obsahující jméno mladistvého, který byl zadržen za údajné zabití jiného mladíka. Noviny se o události dozvěděly z běžného monitorování frekvence policejního rádia a z rozhovorů s různými svědky. Byly obviněny z porušení zákona (v Západní Virginii), podle kterého je uveřejnění jména mladistvého bez písemného svolení soudce pro mladistvé, trestným činem.

Ve zmiňovaném případě se uvádí, že *ať už takový zákon představuje předběžné opatření, které umožňuje soudci pro mladistvé povolit zveřejnění nebo je trestní sankcí za publikaci legálně získané pravdivé informace – není dispozitivní, protože i druhé jednání vyžaduje nejvyšší formu státního zájmu, aby byla připuštěna jeho platnost. Pokud stát chce potrestat zveřejnění po události, musí prokázat, že jeho jednání je nutné pro turzené státní zájmy.*⁷⁵

V tomto případě tedy zájem státu na ochraně identity mladistvého pachatele nepřevýšil závažnou presumpci ústavnosti takového předběžného „omezení“.

Jedno z historicky nejvýznamnějších rozhodnutí v USA je již zmiňovaný případ **New York Times Co. v. United States**⁷⁶, kde vláda zakázala tisku publikaci namířenou proti Vietnamské válce, ve jménu „národní bezpečnosti“. Soudce Black se ve svém stanovisku k tomu vyjádřil: *„Dospět k závěru, že prezident má „vlastní moc“ bránit publikaci zpráv, prostřednictvím uchýlení se k soudu, by vyhladilo První dodatek a zničilo základní svobody a jistoty mnoha lidí, které vláda chce „chránit“...Slovo „bezpečnost“ je široký vágní pojem, jehož kontury by neměly být vzývány k omezování fundamentálních zákonů vtělených do Prvního dodatku. Ochranou vojenských a diplomatických tajemství na úkor informovanosti...vláda neposkytuje skutečnou bezpečnost pro naši Republiku.“*⁷⁷

Soud již v jiném případě vyřkl, že *„jakýkoli systém předběžných omezení před Soud přichází nesouc presumpci rozporu s ústavní platností“*.⁷⁸ A tudíž *„stát musí prokázat ospravedlnění pro uvalení takového omezení“*.⁷⁹ Soudy se shodly, že v tomto případě

74) *Smith v. Daily Mail Pub. Co.*, 443 U.S. 97 (1979). [Online]. Justia. [cit. 18.1.2010]. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/443/97/case.html>>

75) Tamtéž

76) *New York Times Co. v. United States*, 403 U.S. 713 (1971). [Online]. [cit. 12.12.2010]. Find Law for Legal Professionals. Dostupné na <<http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?navby=case&court=US&vol=403&page=713>>

77) BLACK, J., Concurring Opinion. *New York Times Co. v. United States*, 403 U.S. 713 (1971). Viz. 76

78) *New York Times Co. v. United States*, 403 U.S. 713 (1971). Viz. 76

79) Tamtéž

to stát nedokázal prokázat.

Co se týká Štrasburského soudu a problematiky předběžných opatření je jednou z významných a důležitých případů kauza ***Sunday Times v. UK***⁸⁰.

Noviny „Sunday Times“ otiskly článek, v němž kritizovaly anglický právní systém a požadovaly, aby společnost, která na trh uvedla netestované sedativum pro těhotné ženy, jež způsobilo novorozencům vážné poškození zdraví v podobě deformací, nabídla poškozeným matkám vyšší částku odškodnění. Noviny uvedly, že uveřejní veškerá fakta, která se tragédie týkají.

Britské soudy na to reagovaly tím, že zakázaly vydat tento článek, odůvodnily to obavou, že uveřejnění údajů by výrazně mohlo ovlivnit strany sporu a došlo by k zasažení do soudního procesu.

Evropský soud pro lidská práva došel k závěru, že zákaz uveřejnění článku nebyl nezbytným v demokratické společnosti.

Jeho uveřejnění nemohlo ovlivnit tlak, který již na společnost byl vyvíjen ohledně odškodnění. Kromě toho byl článek napsán velmi umírněně a nefavorizoval žádnou ze stran sporu. Soudy nemohou jednat ve vákuu – nemohou bránit diskuzi předcházející rozhodnutí sporu a média slouží k tomu, aby zprostředkovávaly informace a myšlenky týkající se věcí, které soudy řeší, stejně jako v jiných oblastech veřejného zájmu.⁸¹ Podobná tragédie je nepochybně věcí veřejného zájmu a článek 10 dle názoru Soudu zaručuje nejen svobodu tisku, ale také svobodu veřejnosti být řádně informován.

80) *The Sunday Times v United Kingdom*, no. 6538/74, ECHR, 1979. [Online]. Hudoc. [cit. 18.1.2010]. Dostupné na: <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48727835&skin=hudoc-en&action=request>>.

81) *The Sunday Times v United Kingdom*, no. 6538/74, § 65 ECHR, 1979. Viz. 80

4.2. Povinnost mlčenlivosti

Následující případ je z politického prostředí. Jde o případ **Boehner v. McDermott**.⁸² Demokrat McDermott získal záznam z telekonference republikánů Boehnera, Gingiche a dalších. Šlo o nelegálně získanou informaci - jistí Martinovi tento telefonát zaznamenali přes policejní skener a pak záznam poskytli dalším členům Bílého domu, až se nakonec dostal k McDermottovi (Etický výbor).

U záznamu byl dopis ve kterém Martinovi poznamenali, že to bylo slyšeno přes skener a počítali s poskytnutím imunity. McDermott kontaktoval noviny a ti o záznamu napsali příběh. Martinovi pak byli shledáni vinnými a zaplatili pokutu za porušení zákazu zaznamenávání něčí komunikace a Boehner žaloval McDermotta za její zveřejnění. Soud se vyjádřil tak, že:

„...rozhodnutí v případě nezáleží na tom, že kdokoli, kdo získá legálně pravdivou informaci veřejného významu, má dle Prvního dodatku právo ji zveřejnit – existuje mnoho federálních ustanovení, která zakazují zveřejňovat informace, byť legálně nabyté: členové Velké poroty, soudní reportéři, státní zástupci nemohou například odhalovat záležitosti, které se dějí před Velkou porotou.⁸³ Zákon o soukromí ukládá trestní sankce vládním zaměstnancům, kteří odhalí úřední záznamy zahrnující informace o identifikovatelných jednotlivcích neautorizovaným osobám.⁸⁴ Zákon o špionáži trestá zaměstnance, kteří dobrovolně odhalí citlivé informace o národní obraně osobám, kterým tyto nepřísluší...⁸⁵Nejvyšší soud zde tedy analogicky odůvodňuje omezení týkající se odhalování informací, přestože získaných legálně. První dodatek neochránil televizní stanici od odpovědnosti dle obyčejového práva týkající se publicity, když filmovala žalobce jako „lidskou kouli v kanonu“ a později to odvysílala bez jeho dovolení.⁸⁶ Nebo když noviny prozradily identitu osoby, která jim poskytla informaci na základě slibu utajení – První dodatek neposkytl novinám ochranu kvůli smluvnímu porušení.⁸⁷ ...První dodatek ani neposkytl ochranu stranám v civilním sporu, které prozradili informace získané během předběžného řízení.⁸⁸ ...“⁸⁹

82) *Boehner v. McDermott*, no. 98-7156, Court of Appeals, 1999. SOLOVE J. Daniel, Schwartz M. Paul, *Information Privacy Law*, 2nd Edition, Aspen Publishing Co. 2006. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <<http://docs.law.gwu.edu/facweb/dsolove/Information-Privacy-Law/files/IPL-Update-2007.pdf>>

83) Fed. R. Crim. P. 6(e)(2)(B). Viz. 82

84) 5 U.S.C. § 552a(i)(1). Viz. 82

85) 18 U.S.C. § 793 (d). Viz. 82

86) *Zacchini v. Scripps-Howard Broad. Co.*, 433 U.S. 562 (1977). Viz. 82

87) *Cohen v. Cowless Media Co.*, 501 U.S. 663 (1991). Viz. 82

88) *Seattle Times Co. v. Rhinehart*, 467 U.S. 20 (1984). Viz. 82

89) *Boehner v. McDermott*, no. 98-7156, Court of Appeals, 1999. Viz. 82

Soud zde analogicky aplikoval případ *US v. Aguilar*.⁹⁰ V této kauze První dodatek nedal právo federálnímu soudci, který získal informaci o odposlechu od jiného soudce, právo prozradit tuto informaci subjektu odposlechu. Tento soudce se dovolával ochrany v rámci Prvního dodatku, nicméně soud to odmítl, neboť soudce „jednoduše nebyl členem široké veřejnosti, který zákonným způsobem získal informaci o odposlechu; šlo o soudce federálního soudu, který se dozvěděl o tajné žádosti o odposlechu od soudce, který odposlech nařídil a který si přál zachovat intergritu soudu. Vládní úředníci na určitých místech mohou mít zvláštní povinnost zachovávat mlčenlivost“.⁹¹

V takových případech platí zásada, že ti, kteří vykonávají pozice, které takovou povinnost zahrnují (i když jde o legálně získanou informaci), tak se na ně nevztahuje právo šířit informaci, zakotvené v Prvním dodatku. Solove a Schwartz o tom uvádí:

„Soudce zde nebyl potrestán za porušení své etické povinnosti zachovat soudní mlčenlivost, ale za porušení všeobecného zákazu šíření vyšetřovacích materiálů...“⁹²

Tudíž se ve výše uvedeném případě posuzovalo, zda McDermott, který byl v Etickém výboru, měl tuto zvláštní povinnost nešířit záznam. Podle některých názorů byly osoby, které rozšířily tento záznam soukromé osoby, na které se nevztahuje nijaká důvěrná pozice. Na druhé straně se na zaměstnance Etického výboru vztahují Pravidla výboru, v nichž se uvádí: „Členové výboru a zaměstnanci nesmí šířit žádné důkazy vztahující se k vyšetřování kterékoli osoby nebo organizace mimo Výboru, pokud nemají svolení Výboru...“⁹³

Takže i v tomto případě soud rozhodl v neprospěch McDermotta, neboť zastával zvláštní pozici, pro kterou platí specifická pravidla a tudíž se na něj nevztahuje ochrana Prvního dodatku.

90) *United States v. Aguilar*, 515 U.S. 593 (1995). [Online]. Justia. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/515/593/>>

91) SOLOVE J. Daniel, Schwartz M. Paul, *Information Privacy Law*, 2nd Edition, Aspen Publishing Co. 2006. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <<http://docs.law.gwu.edu/facweb/dsolove/Information-Privacy-Law/files/IPL-Update-2007.pdf>>

92) Tamtéž

93) Pravidlo 9 Výboru: „Committee members and staff shall not disclose any evidence relating to an investigation to any person or organization outside the Committee unless authorized by the Committee.“ Viz.82

5. Informace, veřejný zájem a média

5.1. Význam tisku

O tom, jak trnitá je cesta novinářů, aby veřejnosti zprostředkovali informace týkající se veřejného zájmu, vypovídá mnoho kauz, které se dostaly až ke Štrasburskému soudu. Národní soudy se tak paradoxně dostávají do pozice, ve které lidská práva utlačují namísto aby jim poskytli ochranu, ať již ve svých zdůvodněních podávají jakákoliv vysvětlení.

Co se týká kontroverzních témat, kterými tisk rozšiřuje informace a myšlenky veřejného významu, vytvořil Štrasburský soud standard ochrany pro novináře v rozhodnutí **Jersild versus Dánsko**⁹⁴. V této kauze došlo k odsouzení novináře za reportáž se členy extremistické rasistické mládežnické skupiny, kteří pronášeli rasistické výroky, zejména na adresu etnických menšin žijících v Dánsku a zahraničních pracovníků. Vyjadřovali obdiv ke Ku Klux Klanu, dále že „*negr je zvíře stejně jako všichni zahraniční pracovníci.*“⁹⁵ Reportáž byla odvysílána v seriózním televizním programu, pro diváky s širším rozhledem, který se zaměřoval na široké spektrum sociálních a politických otázek, včetně problematiky xenofobie, emigrace a uprchlíků.

Po odvysílání reportáže Alborgský biskup podal stížnost ministrovi spravedlnosti, bylo zahájeno trestní stíhání proti extremistům a reportér Jersild byl obviněn z pomoci a napomáhání a nakonec odsouzen k zaplacení pokuty nebo alternativě k trestu odnětí svobody. Nejvyšší soud přikládal důležitost faktu, že Jersild umožnil, aby rasistické výroky byly zveřejněny. Příklad se dostal k Evropskému soudu pro lidská práva, kde Jersild podal stížnost na porušení své svobody projevu garantované v čl. 10 Úmluvy.

Spornou otázkou, kterou se Soud zabýval bylo to, zda předmětné odsouzení bylo nezbytné v demokratické společnosti. *Pokud by byl novinářům ukládán trest za napomáhání v šíření informací a myšlenek druhých, které byly proneseny v reportáži, nebylo by možné, aby tisk plnil nezbytnou roli „hlídacího psa demokracie“.* Soud se zabýval tím, zda odsouzení jako použitý prostředek, bylo úměrné k ochraně a pověsti druhých, tedy sledovanému cíli. Dospěl k závěru, že

94) *Jersild v. Denmark*, no. 15890/89, ECHR, 1994. [Online]. Hudoc. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48729040&skin=hudoc-en&action=request>>

95) *Jersild v. Denmark*, no. 15890/89, § 12, ECHR, 1994. Viz. 94

*tento prostředek nebyl úměrný. Tisk musí šířit všechny názory veřejného významu, bez ohledu na to, zda jsou veřejností přijímány s nelibostí. V tomto případě odvysílání reportáže nemohlo mít žádný významný vliv na pověst či práva jiných, neboť se stěžovatel jako novinář snažil ukázat, analyzovat a vysvětlovat svým divákům nový fenomén této doby v Dánsku, a to násilného rasismu provozovaného nevýraznou a sociálně znevýhodňovanou mládeží. Došlo k porušení novinářova práva dle čl. 10 Úmluvy, je nanejvýš zřejmé, že jeho důvody k odvysílání reportáže nebyly rasistické.*⁹⁶

Z výkladu amerických soudů vyplývá, že odpovědnost za neoprávněné zveřejnění osobních údajů je svým způsobem možné jen v extrémním případě, což je účelné – jak jinak by média mohla fungovat? Podstatné je zachovat pravdivost zveřejněných údajů a ze strany médií je rovněž důležité, aby dokázaly odhadnout co je legitimním veřejným zájmem. To je prakticky jedna velká hranice, kterou nemohou překročit, pokud se ale pohybují v jejím rámci, nemůže jim vzniknout odpovědnost za zveřejňování soukromých informací, které pro určitou osobu mohou znamenat překročení oprávněného zásahu do jejího soukromí. Nicméně zákon ponechává každému prostor pro to, aby se choval v souladu s právem, a pokud zejména vlastní vinou právo poruší, nemůže očekávat, že informace které dosud mohl zachovat v soukromí se nedostanou na veřejnost. Není důvod chránit osobu a její soukromí v případě kdy je nutné, aby se ostatní členové společnosti dozvěděli o záležitostech, které mohou ovlivnit jejich životy, nehledě k tomu, že zde tisk působí preventivně a represivně vůči celé společnosti.

I tak jsou osoby které pochybí chráněny, neboť dle výkladu soudů, záležitosti, které leží mimo sféru legitimního veřejného zájmu, už nejsou ústavním privilegiem chráněny.

V kauze ***Gilbert v. Medical economics***⁹⁷ bylo předmětem sporu otištění článku s popisem dvou případů lékařského selhání, konkrétně lékařky-anestezioložky, jeden s následkem smrti a druhý skončil těžkým postižením.

Kromě popisu těchto incidentů se v článku uvádí, že důvodem proč k nim došlo, je neschopnost lékařské komory k disciplinárnímu řízení nemocnicemi, a selhání kontrolních orgánů. Aby autor dokázal podstatu neadekvátnosti výkonu v lékařské

⁹⁶) *Jersild v. Denmark*, no. 15890/89, § 28, ECHR, 1994. Viz. 94

⁹⁷) *B. Gilbert v. Medical Economics Company*, No. 80 – 1316, US Court of Appeals, 1981. [Online]. The Federal Reporter. [cit.24.1.2010]. Dostupné na <<http://bulk.resource.org/courts.gov/c/F2/665/665.F2d.305.80-1316.html>>

profesi, svá tvrzení doložil psychiatrickou historií žalované spojenou s osobními problémy. Přímo tvrdí, že zde existuje příčinná souvislost s osobními problémy a lékařským selháním žalované, a dále že nedostatek schopnosti žalované zodpovídat za svůj lékařský výkon měl být znám odpovědným osobám v lékařském prostředí... Článek obsahoval jméno žalované a rovněž její fotografii.

Soud došel k názoru, že článek je celý pod ochranou Prvního dodatku Ústavy, neboť veřejnost má legitimní zájem vztahující se na výkon profesionálů vzhledem k důvěře, kterou veřejnosti zajišťuje institut profesní licence. Dle názoru soudu se oblast **legitimního veřejného zájmu** vztahuje i na takové faktory v životě osoby s profesní licenci, které by mohly mít vliv na jeho či její schopnost kompetentního výkonu.

*Novinářům musí být poskytnut prostor rozhodnout o tom, co by mělo být součástí článku, kdy by vynecháním určitých detailů došlo k dohadům....*⁹⁸ V předmětné kauze se uvádí:

*„... Protože každý člen naší společnosti se může v určitém okamžiku zapojit do aktivit, které bychom mohli charakterizovat jako legitimní veřejný zájem, dovolením této aktivitě otevřít dveře k vystavení jakéhokoliv pravdivého tajemství by došlo k pozbytí významu trestného činu zveřejňování osobních údajů. První článek neobsahuje takový důsledek. Proto, aby byla řádně zajištěna rovnováha mezi svobodou tisku a právem na soukromí, každý osobní údaj zveřejněný jinak pravdivě, jako hodnotná zpráva musí mít nějakou podstatnou vazbu k záležitostem legitimního veřejného zájmu. Pokud jsou tyto požadavky splněny, zveřejněné údaje a závěry rozumně odvozené tak spadají do rámce ochrany Prvního článku a jsou privilegovány.“*⁹⁹

Ve vztahu ke sdělovacím prostředkům byl průlomovým judikát z roku 1993, **Informationsverein Lentia a ostatní proti Rakousku**¹⁰⁰, kde Štrasburský soud řešil stížnost několika různých osob, jimž bylo odmítnuto poskytnutí licence na rozhlasové vysílání. Důvodem byl monopol Rakouské vysílací korporace, která jako

98) *B. Gilbert v. Medical Economics Company*, No. 80 – 1316, US Court of Appeals, 1981. [Online]. The Federal Reporter, [cit.24.1.2010]. Dostupné na <<http://bulk.resource.org/courts.gov/c/F2/665/665.F2d.305.80-1316.html>>

99) Tamtéž

100) *Informationsverein Lentia and others v. Austria*, no. 13914/88; 15041/89; 15717/89; 15779/89; 17207/90. ECHR, 1993. [Online]. Hudoc. [cit. 24.1.2010]. Dostupné na <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48517979&skin=hudoc-en&action=request>>.

jediná byla oprávněna v té době vysílat. Nicméně článek 10 Evropské úmluvy zajišťuje každému právo svobodně přijímat a rozšiřovat informace, což bylo v rozporu s existencí rakouského vysílacího monopolu. Soud zde stanovil, že státní vysílací monopol není v demokratické společnosti přípustný.

5.1.1. Informace v médiích

V případě **Jones v. Taibbi**¹⁰¹ soud došel k závěru, že veřejný zájem na obdržení informací významně převažuje závažnost zásahu do soukromí, a že soukromý zájem na zabránění zveřejnění musí ustoupit veřejnému zájmu.

O Jonesovi byly v nejvýznamnějších celostátních zpravodajstvích zveřejněny informace, o kterých tvrdil, že poškozují jeho soukromí a nejsou pravdivé.

Byl zadržen jako podezřelý ze spáchání série vražd a později propuštěn pro nedostatek důkazů. Jeho zadržení se událo na základě informací poskytnutých Jonesovým přítelem Shamshakem, který si odpykával trest odnětí svobody, a který tvrdil, že viděl Jonese spáchat některé vraždy – Shamshak při těchto tvrzeních současně prošel čtyřmi samostatnými polygrafickými testy.

Zpráva o zatčení Jonese byla odvysílána různými médii a žalovaný novinář Taibbi ke své reportáži připravil doplňující informace, které pak převzala i jiná televizní zpravodajství. Taibbi natáčel i přímo Jonesovo zatčení po dohodě s policií.

Po propuštění Jones zažaloval televizi za pomluvu, za nepravdivá tvrzení, že byl zapleten do série vražd.

Soud se nejprve musel vyrovnat s tím, zda předmětné vysílání může naplnit skutkovou podstatu pomluvy. Jones tvrdil, že Shamshakova tvrzení byla lživá a pomlouvačná, a že v jiných případech soud rozhodl, že *odpovědnost za pomlouvačný výrok nemůže být ospravedlněn pouhým pravdivým tvrzením, že ho vyslovil někdo jiný*.¹⁰¹

Kromě toho žalobce tvrdil, že sám reportér činil nepravdivé výroky o faktech během vysílání a používal kinematografické techniky nebo činil editoriální výroky tak, že naváděly k pravděpodobné vině Jonese nebo jinak podporovaly Shamshakova tvrzení proti Jonesovi.

101) *P.M Jones vs. M. Taibbi and others*, 400 Mass. 786, Court of Appeals. [Online]. Massachusetts Cases. [cit. 24.1.2010]. Dostupné na <http://masscases.com/cases/sjc/400/400mass786.html>

102) Tamtéž

Soud došel k názoru, že tvrzení, že byl obviněn ze dvou vražd, je privilegovaným. Podstata vysílání byla založena na pravdě – na pravdivých a přesných okolnostech jeho zatčení a vazbě provedené policií, nicméně nelze se zprostit odpovědnosti za pomlouvačná tvrzení odkazem na třetí stranu. Jde zde o pravdivost takových tvrzení, pokud jsou tvrzení podložená, lze pomluvu vyvrátit.

*Zatčení policií je oficiálním (úředním) jednáním, a zpráva o něm nebo o obvinění z trestného činu je privilegovaným jednáním, na rozdíl od výroků policistů, svědků, státního zástupce o faktech případu nebo důkazech, pokud nejsou součástí soudního řízení nebo zatčení samotného, které nejsou privilegovanými. Zatčení osoby je úředním záznamem a tento záznam je veřejnou informací.*¹⁰³

Aby vznikla odpovědnost za zveřejnění neprivilegovaného, lživého a pomlouvačného výroku, musí být prokázán určitý stupeň zavinění na straně toho, kdo jej zveřejnil. Kromě toho, tam kde informace je z právního hlediska veřejná, nemůže novinám vzniknout odpovědnost za to, že takovou informaci dále zveřejňují.¹⁰⁴

Ve dříve zmiňovaném rozhodnutí Nejvyššího soudu **Smith v. Daily Mail Pub. Co.**¹⁰⁵, kde tisk byl obviněn z porušení zákona otisknutím jména mladíka zadržného za údajné zabití, vrchní odvolací soud pak vydal soudní zákaz vztahující se na předběžné odmítnutí s tím, že zákon na jehož základě byly noviny obviněny, porušuje První a Čtrnáctý dodatek¹⁰⁶:

*„Stát nemůže, v souladu s Prvním a Čtrnáctým dodatkem, trestat pravdivé zveřejnění údajného jména mladistvého delikventa, legálně získané tiskem. Tvrzený zájem státu na ochraně anonymity mladistvého pachatele, kvůli jeho další rehabilitaci, nemůže ospravedlnit zákonné uložení trestních sankcí za zveřejnění jména mladistvého získané zákonným způsobem.“*¹⁰⁷

103) *P.M Jones vs. M. Taibbi and others*, 400 Mass. 786, Court of Appeals. [Online]. Massachusetts Cases. [cit. 24.1.2010]. Dostupné na <<http://masscases.com/cases/sjc/400/400mass786.html>>

104) Tamtéž

105) *Smith v. Daily Mail Pub. Co.*, 443 U.S. 97 (1979). [Online]. Justia. [cit. 24.1.2010]. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/443/97/case.html>>

106) Dodatek 14, oddíl 1.: mj. „Žádný stát nemá právo vydat nebo provádět zákon, který by omezoval svobody nebo výsady občanů Spojených států...“ Charters of Freedom [Online]. The National Archives [cit. 25.1.2010]. Dostupné na <http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution_amendments_11-27.html>

107) *Smith v. Daily Mail Pub. Co.*, § 5, 443 U.S. 97 (1979). [Online]. Justia [cit. 18.1.2010]. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/443/97/case.html>>

5.1.2. Tisk a veřejní činitelé

V souvislosti se svobodou projevu bych ráda zmínila i případ **Castells proti Španělsku**¹⁰⁸. Castells, poslanec španělského parlamentu, publikoval v novinách článek, v němž obvinil španělskou vládu z podporování vražd a teroru mířícímu proti separatistickým hnutím. Sankcí za tento svůj projev bylo odsouzení k jednoletému trestu odnětí svobody a byl mu uložen zákaz zastávat veřejné funkce po stejnou dobu.

Evropský soud pro lidská práva shledal jeho uvěznění jako nezákonné. Zatímco svoboda projevu je důležitá pro všechny, zvláštní roli pak hraje u zvolených zástupců lidu. Svoboda politické debaty není absolutní – členský stát ji může podrobit jistým omezením a sankcím, ale pouze Soud pak rozhoduje o rozporu těchto opatření s článkem 10 Úmluvy. Limity dovolené kritiky jsou širší ve vztahu k vládě, než k jednotlivci, i třeba politikovi. *V demokratickém systému jednání nebo opomenutí vlády musí být podrobena podrobnému přezkoumání nejen z hlediska legislativního a ze strany soudů, ale i třeba tisku nebo veřejného mínění.*¹⁰⁹

Soud vytvořil bohatou judikaturu kde vyložil různé souvislosti týkající se svobody tisku, v níž hraje důležitou úlohu posouzení co je v demokratické společnosti nezbytné k jejímu omezení. Případ **Lingens proti Rakousku**¹¹⁰ patří mezi první případy, kdy Soud potvrdil ochranu svobodě tisku a uvedl: „...svoboda projevu ztělesňuje jeden z esenciálních základů demokratické společnosti a jednu ze základních podmínek pro její rozvoj a pro seberealizaci každého jednotlivce.“¹¹¹

V dané kauze novinář Lingens uveřejnil články kritizující dřívějšího kancléře B. Krajskeho za vstřícný postoj vůči bývalým nacistům a tak upozornil na nežádoucí způsob chování osoby, která zastává vysokou politickou funkci a může tak ovlivňovat názory a postoje veřejnosti a že na jeho výroky je nutno pohlížet jako na nemorální a

108) *Castells v. Spain*, no. 11798/85, ECHR, 1992. [Online]. Hudoc. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na

<<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48522635&skin=hudoc-en&action=request>>.

109) *Castells v. Spain*, no. 11798/85, § 46, ECHR, 1992. [Online]. Hudoc [cit. 20.1.2010]. Dostupné na

<<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48522635&skin=hudoc-en&action=request>>.

110) *Lingens versus Austria*, no. 9815/82, ECHR, 1986. [Online]. Hudoc [cit. 20.1.2010]. Dostupné na

<<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48522635&skin=hudoc-en&action=request>>

111) *Lingens versus Austria*, no. 9815/82, § 41, ECHR, 1986. [Online] Hudoc [cit.20.1.2010]. Dostupné na

<<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48522635&skin=hudoc-en&action=request>>

nedůstojné. Novinář byl rakouskými soudy odsouzen pro urážku, neboť neprokázal pravdivost svých názorů, které překročily meze přípustné kritiky. Štrasburský soud se vyjádřil následovně:

*„ ...Při posuzování případů týkajících se urážky ze strany tisku se Soud řídí v principu dvojitým standardem. Jeden standard platí pro osoby, jež se politického života přímo neúčastní, druhý, podstatně nižší, pak platí pro politiky a další veřejně činné osoby. Důvod pro nižší stupeň ochrany veřejných osob spočívá v tom, že jen tak je svobodně kritický tisk schopen plnit svou úlohu podpory politické debaty a umožňovat veřejnosti objevovat a formovat své názory a postoje k „myšlenkám politických lídrů“. Dle mínění Soudu znamená otevřená diskuse politických témat, kterou svobodný tisk zajišťuje a podporuje, též nutnost akceptace myšlenek, které „jsou urážející, které šokují nebo znepokojují.“ **O všem, co představuje předmět veřejného zájmu, má veřejnost právo být informována, aby si o tom mohla utvořit svobodný úsudek.** To je vlastním důvodem toho, jaký význam má svoboda projevu v demokratické společnosti. Podmanění této svobody by de facto znamenalo porušení práva občanů být informován. Podle Soudu je „svoboda politické debaty samotným jádrem konceptu demokratické společnosti, který prostupuje celou Úmluvou““.¹¹²*

112) *Lingens versus Austria*, no. 9815/82, § 42, ECHR, 1986. [Online]. Hudoc [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48522635&skin=hudoc-en&action=request>>

5.2. Právo na informace versus soukromí

V případě *Cox Broadcasting Corp. v. Cohn, supra*¹¹³ nebylo možno se domáhat náhrady škody za zveřejnění jména oběti znásilnění. I zde obžaloba vycházela ze zákona, podle kterého bylo zveřejnění jména oběti trestným činem. Samozřejmě účel zákona spočíval v ochraně práva na soukromí oběti a rodiny, ale Nejvyšší soud prohlásil, že zákon je v rozporu s Ústavou. Vyjádřil se následovně:

*„Umístěním informací na veřejné doméně do úředních soudních záznamů je předpokladem, že stát dospěl k závěru, že tímto slouží veřejnému zájmu... Státy nemohou ukládat sankce za zveřejnění pravdivých informací obsažených v úředních soudních záznamech přístupných kontrole veřejnosti“.*¹¹⁴

V případě Nejvyššího soudu *Bartnicki v. Vopper*¹¹⁵ se řešilo několik otázek. Způsob nakládání s informacemi podléhá přísným pravidlům a někdy, i když zákony takové hranice vymezí, nemusí z nich jasně vyplývat, že by nemohlo dojít k rozporu s Prvním dodatkem. V této kauze šlo o nelegální zachycení rozhovoru přes mobilní telefon mezi hlavním vyjednávačem unie a prezidentem unie, v době během kolektivního vyjednávání mezi unií zastupující učitele pensylvánské střední školy a místním školním výborem. Rozhovor byl zachycen neznámou osobou a pak předán rádiu, kde byl záznam několikrát přehrán v souvislosti se zprávami o dané záležitosti, i přesto, že věděli nebo se mohli domnívat, že rozhovor byl zaznamenán nelegálně..

Soud dospěl k závěru v souladu s federálními zákony, že osoba poruší zákon *úmyslným zveřejněním obsahu elektronické komunikace, pokud ví nebo má důvod se domnívat, že informace byla získána nezákoným záznamem, a to i když se tato osoba na získání záznamu nepodílela.*¹¹⁶ Takže soud řešil, zda záznam byl zachycen úmyslně.

Nejvyšší soud ovšem shledal předmětné zákony v tomto případě jako neplatné, protože závažně bránily projevu více, než bylo nutné k ochraně soukromých zájmů.

113) *Cox Broadcasting Corp. v. Cohn*, 420 U.S. 469 (1975). [Online]. Tedford T., Herbeck D., *Freedom of Speech in the USA*. [cit. 2.2.2010]. Dostupné na <http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/comm/free_speech/cox.html>

114) Tamtéž

115) *Bartnicki v. Williams*, 532 U.S. 514 (2001). [Online]. Onecle, Court Opinions [cit. 2.2.2010].

Dostupné na <<http://law.onecle.com/ussc/532/532us514.html>>

116) Tamtéž

Šlo o „*obsahově neutrální zákon se všeobecnou aplikovatelností. Účel zákona je chránit soukromí kabelové, elektronické a ústní komunikace a určuje tyto druhy komunikace v souvislosti s nezákonným záznamem – zaměřuje se na zdroj spíše než předmět.*“¹¹⁷

V tomto případě se jednak vyskytuje problém porušení jednoho zájmu, a to zachycení soukromé informace, a tím dalším je její zveřejnění. I když byl první zájem porušen - došlo k zachycení informace nelegálním způsobem, přesto v tomto případě Nejvyšší soud dospěl k závěru, že soukromé zájmy musí ustoupit zájmu zveřejnění informace veřejné důležitosti, neboť určitá ztráta soukromí se považuje za cenu, kterou je nutno platit v souvislosti s účastní na veřejných záležitostech. Veřejná debata musí být otevřená pro širokou veřejnost: „*ani faktický omyl či pomlouvačný obsah, ani kombinace obou, nestačí k odstranění ochrany, kterou poskytuje První dodatek, při kritice úředního jednání.*“¹¹⁸

Proto i zde Nejvyšší soud dospěl k závěru, že toto zveřejnění je pod ochranou Prvního dodatku, i přesto, že šlo o nelegální jednání neznámé osoby při pořízení záznamu, nicméně nelze takto omezit svobodu projevu v záležitostech veřejného zájmu.

Ještě setrváme u ochrany tisku, následující případ se stal podkladem pro vydání doporučení členským státům ze strany Rady ministrů Rady Evropy o právu novinářů na utajení zdrojů svých informací. Soud se v dané kauze zabýval poměřováním mezi zájmy soukromé společnosti a zájmem veřejnosti na ochraně novinářských zdrojů. Jedná se o případ ***Goodwin proti Spojenému Království***¹¹⁹; britské soudy měly posoudit případ novináře, který odmítl prozradit svůj zdroj informací, tento „zdroj“ již předtím novináři poskytl informace týkající se činností různých společností. Novináře kontaktoval telefonicky a sdělil mu, že společnost T., která má finanční problémy, si zajišťuje pětimilionovou půjčku. Informace byla nevyžádaná a nebylo za ni poskytnuto

117) *Bartnicki v. Williams*, 532 U.S. 514 (2001). [Online]. Onecle, Court Opinions [cit.2.2.2010]. Dostupné na <<http://law.onecle.com/ussc/532/532us514.html>>

118) Tamtéž

119) Rozhodnutí ve věci *Goodwin v. the United Kingdom*, no. 17488/90, ECHR, 1996-II. [Online]. Hudoc. [cit. 10.12.2009]. Dostupné na <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48585065&skin=hudoc-en&action=request>

žádné finanční protiplnění. Novinář neměl důvod se domnívat, že informace pochází z důvěrného dokumentu, telefonicky kontaktoval společnost, aby si ověřil fakta a získal k věci vyjádření.

Téhož dne kdy společnosti telefonoval, soud obdržel žádost společnosti na vydání soudního zákazu novinám otisknout jakékoli informace pocházející z plánu společnosti. Informace, které novinář získal, totiž pocházely z důvěrného plánu společnosti, existovalo jen 8 kopií s označením „*velmi důvěrné*“, a jedna z nich byla odcizena z kanceláře účetního, kde byla na určitou dobu ponechána bez jeho přítomnosti. Společnost uvedla, že zveřejněním informací by mohlo dojít k úplné ztrátě důvěry ve společnost ze strany jak skutečných, tak potencionálních věřitelů, a zejména dodavatelů.

Soud nařídil novinám vydat všechny informace a odkrýt identitu jejich informátora, a to „v zájmu spravedlnosti“ - na základě zákona¹²⁰, aby společnost mohla zahájit řízení na vydání dokumentu a získání nového zákazu k dalšímu zveřejňování, nebo aby žádala náhradu škody, kterou utrpěla. Soudce uvedl: „...*není pochyb o tom, že novinář byl nevinným příjemcem informace, ale to v tomto případě nemá význam. Otázkou zde je, zda se stal součástí protiprávního jednání.*“¹²¹ Novinář odmítl zdroj odkrýt a odvolal se.

Odvolací soud se ztotožnil s předchozím soudem a nařídil, aby novinář předal společnosti své poznámky nebo je doručil odvolacímu soudu v uzavřené obálce.

Novinář tvrdil, že poskytnutí jeho poznámek není „nezbytné v zájmu spravedlnosti“, neboť veřejný zájem převyšuje zájem na zachování utajení a protože on se nepodílel na porušení důvěry, příkaz na poskytnutí informací je proti němu neplatný. Soudce odvolacího soudu se vyjádřil takto:

„ Existence osoby s přístupem k velmi důvěrným informacím, která je připravena porušit povinnost zachovat tajemství, je neustálou hrozbou žalobci, a může být eliminována pouze odtajněním zdroje. Soudní zákaz by nepochybně byl schopný zabránit zveřejnění v tisku, ale zcela jistě nemůže zabránit zveřejnění zákazníkům a konkurenci společnosti T... Všeobecný

120)) *Zákon o pohrdání soudem* (section 10 of the Contempt of Court Act 1981), „No court may require a person to disclose, nor is a person guilty of contempt of court for refusing to disclose the source of information contained in the publication for which he is responsible, unless it be established to the satisfaction of the court that **disclosure is necessary in the interests of justice** or national security or for the prevention of disorder or crime.“ OPSI, [cit. 12.2.2010].

Dostupné na <http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1981/cukpga_19810049_en_1>

121) Rozhodnutí ve věci *Goodwin v. the United Kingdom*, no. 17488/90, § 15, ECHR, 1996-II. [Online]. Hudoc. Dostupné na <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48585065&skin=hudoc-en&action=request>>

veřejný zájem na zachování utajení novinářských zdrojů existuje, ale fakta v konkrétním případě na něj nemají vůbec žádný vliv. Naopak, chybí legitimní zájem veřejnosti na podnikání žalobců, kteří jsou kategorizováni jako soukromé osoby. Ve skutečnosti se jedná o zcela nezákonný vstup do soukromí. Soud nemá pochyby, že v tomto případě, nad obecným zájmem na ochranu novinářských zdrojů, převažuje zájem ve prospěch odtajnění. Novinář by musel být „neuvěřitelně naivní“, když by si neuvědomoval, že by se zdroj v konečném důsledku neprovinil alespoň porušením důvěry.“¹²²

Sněmovna Lordů odkázala na předchozí judikaturu a z ní vyvozené pravidlo:

„, když se bez zavinění osoba stane součástí protiprávního činu někoho jiného a umožní mu jeho protiprávní jednání, nebude osobně odpovědná, ale vznikne jí povinnost pomoci osobě zasažené protiprávním činem tím, že poskytne všechny informace a odtajní identitu pachatelů.“¹²³

Dle názoru jednoho z Lordů soudců může být *prozrazení* odůvodněno konkrétními okolnostmi posuzovaného případu; pokud jsou například okolnosti tak závažné, že mohou ohrozit samotnou existenci společnosti (obchodní), zejména spatřuje význam v propuštění zaměstnanců a jejich ztráty příjmů, pak je tato skutečnost natolik závažná, že má vliv na posouzení ve prospěch *prozrazení* zdroje a ukončení tak jeho možného ohrožování vůči společnosti T. Navíc soudce shledal další okolnost, kterou považoval za ještě významnější pro ospravedlnění *prozrazení* zdroje, a to, jakým způsobem byla informace získána. Podle něj pokud byla získána protiprávním činem, pak to zcela jistě snižuje zájem na ochraně zachování zdroje.

Novinář byl odsouzen za pohrdání soudem k pokutě 5.000 liber a případ se dostal ke Štrasburskému soudu. ESLP shledal, že došlo k porušení čl. 10 Úmluvy a odůvodnil to následovně:

„...dle čl. 10 Úmluvy se vyžaduje, aby jakýkoliv nátlak vyvíjený na novináře, aby odkryl svůj zdroj, byl učiněn s ohledem na mimořádné okolnosti, kde by byly ohroženy důležité veřejné či individuální zájmy. Tento test zde ale nebyl splněn. Společnost T již získala soudní zákaz ke

122) Rozhodnutí ve věci *Goodwin v. the United Kingdom*, no. 17488/90, § 17, ECHR, 1996-II. [Online]. Hudoc. [cit.10.12.2009]. Dostupné na <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48585065&skin=hudoc-en&action=request>>

123) Rozhodnutí ve věci *Goodwin v. the United Kingdom*, no. 17488/90, § 18, ECHR, 1996-II.[Online]. Hudoc. [cit.10.12.2009]. Dostupné na <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48585065&skin=hudoc-en&action=request>>

zveřejnění a k jeho porušení nedošlo. Neboť tento druh informace byl běžně dostupný v podnikatelském tisku, nelze považovat možnost poškození z dalšího zveřejnění informací jako podstatné pro spol.T.... Informace o špatném vedení společnosti byla faktická, aktuální a v přímém zájmu klientů a investorů. V žádném případě stupeň veřejného zájmu nemůže být kritériem, zda je zde naléhavá společenská potřeba k přikázání odkrytí zdroje. Zdroj může poskytnout informaci malého významu jeden den a příští den se může jednat o informaci velkého významu; co je zde důležité, je, že vztah mezi novinářem a zdrojem plodil takový druh informací, který obsahoval potencionál legitimní zprávy. Což nijak nebránilo spol.T aby své operace uchovávala v tajnosti, pokud se jí to dařilo, ale spor se týká toho, zda zde byla naléhavá společenská potřeba potrestat novináře za odmítnutí odkrytí zdroje informace, kterou T. nebyla schopna uchovat v tajnosti.“¹²⁴

Práva novináře se dle vyjádření britské vlády neměla vztahovat na ochranu zdroje, který jednal mala fide nebo který mu trestně umožní předávat informace bez veřejného významu. Předmětná informace nemá obsah veřejného zájmu, který by ospravedlnil zásah do práv soukromé společnosti.

Lze shrnout, že předmětem zde posuzovaným je ochrana toho, kdo informaci poskytuje, a to bez rozdílu o jakou informaci jde, různé informace mohou mít různé důsledky, jedna nemusí mít závažné důsledky pro společnost, ale jiná může znamenat obrovský přínos pro společnost vzhledem ke svému významu, proto zde nehrají roli různá subjektivní kritéria, podle nichž by se mělo rozlišovat mezi důležitostí a významem té které informace nebo způsobem jejich získání. Celou podstatu, kterou ESLP vystihl, zde tvoří posouzení z objektivního hlediska a poskytnutí ochrany komplexním posouzením – bylo by pro společnost mnohem více devastující a rovněž v rozporu s demokratickým pojetím, kdyby byly kladeny překážky tohoto druhu volnému toku informací, a protože zde je tím prostředníkem tisk a novináři, je zapotřebí jim poskytnout co nejdůslednější ochranu, vzhledem k významu, který některé informace mohou mít např. z hlediska veřejné bezpečnosti.

ESLP uvedl, že:

...“... ochrana poskytnutá tisku má zvláštní význam. Ochrana novinářských zdrojů je jednou ze základních podmínek svobody tisku, jak se uvádí i zákonech a zákonících v řadě členských

124)) Rozhodnutí ve věci *Goodwin v. the United Kingdom*, no. 17488/90, § 37, ECHR, 1996-II. [Online]. Hudoc. [cit.10.12.2009]. Dostupné na <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48585065&skin=hudoc-en&action=request>>

*států a je potvrzena v mnoha mezinárodních instrumentech týkajících se svobod novinářů. Bez takové ochrany, zdroje mohou být odrazeny od spolupráce s tiskem v informování veřejnosti ve věcech veřejného zájmu. Jako výsledek, důležitá role tisku jako veřejného hlídacího psa, může být oslabena a schopnost tisku poskytovat nejnovější a důvěryhodné informace by mohla být nepříznivě ovlivněna.*¹²⁵

5.2.1. Informace bulvárního charakteru

Nyní se ještě podívejme na další podobu práva veřejnosti na informace, opět konkurující právu na soukromí, v němž byl žalován tisk za zveřejnění osobních záležitostí významného bostonského podnikatele angažujícího se i ve veřejném životě. V jakém rozsahu má veřejnost prostřednictvím tisku právo znát informace o soukromém životě jiných osob? Půjde o případ **John a Peckham vs. Boston Herald**.¹²⁶ Tento případ je typický pro dnešní dobu, jde o informaci „bulvárního“ charakteru.

Autorka, zodpovědná za dopisování do sloupku bulvárního charakteru, uveřejnila informaci o tom, že Peckham zaměstnal v jedné ze svých realitních kanceláří paní Gendronovou, se kterou pak udržoval intimní vztah, a když mu o několik měsíců později oznámila, že s ním čeká dítě, odmítl uznat otcovství a Gendronovou propustil. Ta pak podala žalobu o určení otcovství a od jejího právníka se autorka sloupku dozvěděla dané informace s tím, že právníkovi sama zavolala. Ve své rubrice pak mj. uvedla, že Peckham se odmítl znát ke svému dítěti, Gendronovou propustil a ta je teď na podpoře a o dítě se bude moci postarat jen s pomocí své rodiny. O podnikateli v sloupku byla uvedena různá ironická vyjádření o jeho chování, což považoval za neoprávněný zásah do svého soukromí.

Soudy v podobných případech se zabývaly tím, v souladu s tím, co bylo uvedeno výše ohledně ústavního privilegia, jestli tisk překročil onu pomyslnou linii legitimního veřejného zájmu.

125) Rozhodnutí ve věci *Goodwin v. the United Kingdom*, no. 17488/90, § 39, ECHR, 1996-II. [Online]. Hudoc. [cit. 10.12.2009]. Dostupné na <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48585065&skin=hudoc-en&action=request>>

126) *John a Peckham vs. Boston Herald*, 48 Mass.App.Ct.282, Superior Court (1999). [Online]. Massachusetts Cases. [cit. 20.12.2009]. Dostupné na <<http://masscases.com/cases/app/48/48massappct282.html>>

I v tomto případě nebyl tento zásah žalovatelný, protože se jednalo o informaci legitimního veřejného zájmu, pod ochranou Prvního dodatku. Co se osobních údajů týká soud v jiném případě uvedl:

„...Rozsah oprávnění zveřejňovat soukromé údaje není neomezený. Mohou zde být intimní údaje o jejím životě, jako sexuální vztahy, které dokonce [slavná] herečka je oprávněna si ponechat pro sebe. Při určení co je předmětem legitimního veřejného zájmu, se musí zohlednit obyčejy a společenské zvyklosti; a při poslední analýze co je správné se stává předmětem společenských mravů. Mez musí být stanovena tehdy, kdy publicita se mění z poskytnutí informace na kterou má veřejnost právo na pouhý morbidní a senzační vpád do soukromého života, o němž by rozumný člen společnosti se slušnou životní úrovní řekl, že na ní nemá zájem....“¹²⁷

Protože je právo na informace přímo svázáno se svobodou projevu, můžeme se zastavit u práva spisovatele šířit informace – konkrétně při sepisování memoárů, tedy informace, které se týkají skutečných osob a pro něž jejich zveřejnění může znamenat nepříjemný zásah do soukromí, a dokonce je poškozovat. Případ memoárů je svým způsobem velmi specifická a neběžná situace, nicméně se zde postupuje podobně jako u zveřejňování informací tiskem. Řešila se například v případě **Bonome v. Kaysenová**.¹²⁸

Spisovatelka vylíčila v příběhu chování svého přítele nelichotivým způsobem; následkem toho se stal předmětem značného ponižování ve svém okolí, a rovněž utrpěla jeho pověst u mnoha jeho zákazníků.

Došlo ke střetu práva Kaysenové na zveřejnění intimních informací o svém životě a práva Bonoma na kontrolu rozšiřování soukromých informací o jeho životě....

V případě se uvádí, že *soud nepochyboval o tom, že zde odhalené informace byly velmi intimní a osobní povahy – tyto soudy všeobecně považují za sféru, která spadá výlučně do soukromého života (sexuální život)*.¹²⁹

127) *John a Peckham vs. Boston Herald*, 48 Mass.App.Ct.282, Superior Court (1999). [Online]. Massachusetts Cases [cit.20.12.2009]. Dostupné na <<http://masscases.com/cases/app/48/48massappct282.html>>

128) *Bonome v. Kaysen*, 32 Media L.Rep. 1520 (2004). SOLOVE J. Daniel, Schwartz M. Paul, *Information Privacy Law*, 2nd Edition, Aspen Publishing Co. 2006. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <<http://docs.law.gwu.edu/facweb/dsolove/Information-Privacy-Law/files/IPL-Update-2007.pdf>>

129) Tamtéž.

Nicméně i zde osobní informace může být řádně publikována jen pokud se dostatečně vztahuje k širšímu tématu legitimního veřejného zájmu. Takže i zde se rozhodovalo o tom, zda informace týkající se Bonoma spadají do legitimního veřejného zájmu nebo jsou morbidním a samy o sobě pouze senzativním vpádem do Bonomova soukromí, a i zde se posuzuje v souladu s Prvním dodatkem, zda je splněn „*newsworthiness test*“, kterým se prokazuje, zda informace mají hodnotu zpráv.

Soud shledal, že Bonome je pouze součástí širších souvislostí v knize, které jsou legitimním veřejným zájmem (autorka popisuje svou nemoc...), takže Kaysenová má legitimní a chráněný zájem na zveřejnění takových informací. Soud přihlédl i k tomu, že se nejednalo o zprostředkovanou informaci, ale vlastní zážitky.

Závěr

Právo na informace se dnes projevuje různě, přičemž z judikatury a právních norem ústavní síly dosud nevyplývají jasně jeho kontury. Když uvážíme, že se jedná o právo, které se z pohledu právních dějin vyvinulo „relativně“ v nedávné době, dospějeme k závěru, že i to je jedním z důvodů, proč hranice tohoto práva nejsou zřetelně vymezeny, a současně, že je zde velký potenciál pro jeho další vývoj. Společenské, ekonomické, technické změny mají vliv na vývoj celé společnosti, která novým výkladem moderních práv, včetně práva na informace, musí na tyto změny reagovat. Vývoj nových technologií v posledních desetiletích znamenal právo na informace značným způsobem, znamenal zjednodušení přístupu k informacím, ale vyvstaly i otázky zabezpečení údajů a jejich ochrany před zneužíváním – i to je jeden z projevů tohoto práva.

Transparentnost je to, co si společnost žádá. Přístup k informacím umožnil posun demokracie kupředu a prohloubil demokracii legitimizací činnosti státních orgánů. Prostřednictvím médií, které šíří informace veřejného zájmu dochází ke kontrole exekutivy a tím i k zachování rovnováhy mocí v demokratickém státě. Dle Štrasburského soudu je tisk přímo považován za „hlídacího psa demokracie“, a dle Nejvyššího soudu musí tisk zůstat provždy svobodný a neomezovaný, aby mohl informovat lid a případně odhalit podvody v exekutivě.

V americké Ústavě je právo na informace součástí svobody projevu a tisku, mohli bychom si položit otázku, zda by si „nezasloužilo“ samostatný post vzhledem ke své důležitosti. Dle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod je na tom podstatně lépe, co se týká jeho výslovného zakotvení. Je sice rovněž součástí svobody projevu, ale je zde vysvětleno, že ta zahrnuje „svobodu přijímat a šířit informace“.

Výklad obou soudů je nejvíce totožný v případech ochrany tisku, kterou oba přiznávají v co nejširší míře.

Domnívám se, že tyto dvě kategorie jsou ty, které se běžně před těmito soudy vyskytují: ochrana médií, aby mohly šířit informace, a přístup ke státním dokumentům – zde jsou soudy již vázány zákonnými úpravami, které tento přístup omezují. U Štrasburského soudu jsem se setkala spíše s tím, že tyto zákonné úpravy jsou respektovány, americký Nejvyšší soud mnohdy zákonnou úpravu prohlásil za rozpornou s Ústavou.

Domnívám se, že existuje ještě jedna kategorie práva na informace, kterou soudy dosud ignorují. Již několikrát se taková otázka objevila před Štrasburským soudem, což mě přivádí k závěru, že tento směr je dosud otevřen dalšímu vývoji. Jde o to, že společnost se domnívá, že mohou nastat okolnosti, kdy stát má pozitivní obligaci informace poskytnout, a to nejen tím, že umožní jejich zpřístupnění. Doposud se ovšem Štrasburský soud zdráhá vyslovit se jinak než, že stát takovou pozitivní obligaci nemá a v podobných případech odmítl, že vůbec došlo k porušení čl. 10 a tedy práva stěžovatelů na poskytnutí informací, a věc posuzoval dle jiného článku, konkrétně dle čl. 8 Úmluvy, tedy posuzoval porušení práva na soukromý život. Tím se doposud vždy elegantně „vyhnul“ stanovení pozitivní obligace státu šířit informace z vlastního podnětu.

Otázkou je, jak dlouho tento trend vydrží. Existují totiž ve společnosti jevy, které mohou být natolik škodlivé, že stát v rámci ochrany svých obyvatel by takovou povinnost měl mít. Zatím jde o hudbu budoucnosti.

Bibliografie

a) Sekundární literatura

- ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s. Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2008.
- GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*, Prospektrum, 1999, str. 288
- BLAHOŽ, J. a kol. *Srovnávací ústavní právo*. Kodex Bohemia, 1998, s.126
- *První dodatek Ústavy*, Web Guides, *A Century of Lawmaking for a New Nation: U.S. Congressional Documents and Debates, 1774 - 1875* [online]. The Library of Congress, January 7, 2010 [cit. 10.12.2009]. Dostupné na <http://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=llsl&fileName=001/llsl001.db&recNum=144>.
- ROBERTS, A., *Black out: Government Secrecy in the Information Age*, 1. vyd., New York: Cambridge University Press, 2006
- CLEMENT R. Brian, *Living foods for optimum health*, Prima Publishing, Roseville, CA., 1998
- WEBER Max, *Essays in Sociology*, New York, Oxford University Press, 1946, s. 233-234
- LARSON Thomas, *A Course in Corruption* [online]. The Globalist's Global Connection, 1.1.2000 [cit. 15.1.2010]. Dostupné na <http://www.theglobalist.com/StoryId.aspx?StoryId=2241>.
- KAKURU Keneth, *Uganda: Ensuring public involvement in the Bujagali hydroelectric power project*. [Online]. [cit. 15.1.2010]. Dostupné na www.greenwatch.or.ug/.../publications/Public_involvement_in_Bujagali_dam_development.pdf.
- BANISAR David, *"Freedom of Information and Access to Government Records Around the World,"* [online]. Freedominfo.org, 12.5.2006, [cit. 18.1.2010]. Dostupné na <http://www.freedominfo.org/countries/japan.htm>.
- REPETA Lawrence, SCHULTZ David, *Japanese Government Information: New Rules for Access* [online]. Freedominfo.org, 5. 7.2002 [cit. 18.1.2010]. Dostupné na <http://www.freedominfo.org/analysis/japan1/>.
- REIJ Yoshida, *New Weapon Wielded in Old Tomb Debate*, [online]. Japan Times, 23.6.2005; [cit. 18.1.2010]. Dostupné na <http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/nn20050604f1.html>.
- TSURUOKA K., *Leap in records scrapped prior to FOI*, [online]. Yomiuri Shinbun, 9.12.2004; freedominfo.org, 9.12.2004 [cit. 18.1.2010]. Dostupné na <http://www.freedominfo.org/features/20050928.htm>
- FIFE Robert, *Thugs bullied HRDC: Stripper visas were created to protect federal staff from "bad guys"*, [online]. Freedominfo.org, 18.12.2004, [cit. 18.1.2010]. Dostupné na <http://www.proudtobecanadian.ca/blog/index/weblog/633/>.
- GIFIS H.Steven, *Dictionary of Legal Terms*, Barron's Educational Series, Inc., 1998. s. 375
- SOLOVE J. Daniel, Schwartz M. Paul, *Information Privacy Law*, 2nd Edition, Aspen Publishing Co. 2006. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <http://docs.law.gwu.edu/facweb/dsolove/Information-Privacy-Law/files/IPL-Update-2007.pdf>.
- Charters of Freedom [Online]. The National Archives [cit. 25.1.2010]. Dostupné na http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution_amendments_11-27.html.

b) Primární dokumenty

- Listina svobod, Web Guides, *Primary Documents in American History* [online]. The Library of Congress, January 7, 2010 [cit. 10.12.2009]. Dostupné na <http://www.loc.gov/rr/program/bib/ourdocs/billofrights.html>.
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod; sdělení FMZV č. 209/1992 Sb., ve znění Sdělení č. 41/1996 Sb. Dostupné na <http://www.novatrixprint.cz/umluva-o-ochrane-lidskych-prav-a-svobod.html>.
- Všeobecná deklarace lidských práv; usnesení Valného shromáždění OSN č. DE01/48 ze dne 10.12.1948
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech; vyhláška MZV č. 120/1976 Sb. ze dne 10. května 1976 o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech
- Ústava Ugandy; [online]. [cit. 15.1.2010]. Dostupné na http://www.ugandaonlinelawlibrary.com/files/constitution/constitution_1995.pdf.

c) Zákony

- *Freedom of Information Act*, 5 U.S.C. § 552 As Amended By Public Law No. 110-175, 121 Stat. 2524. FOIA Update, 1996. United States Department of Justice. Dostupné na

http://www.justice.gov/oip/foia_updates/Vol_XVII_4/page2.htm.

Restatement of Torts, [online], Tom W. Bell, 23.9.2005, [cit. 10.12.2009], dostupné na

<http://www.tomwbell.com/NetLaw/Ch05/R2ndTorts.html>.

Administrative Procedure Act, 5 U.S.C. 500, 60 Stat. 238, Recodified by Pub. L. 89-554, Sept. 6, 1966, 80 Stat. 383.

Official Information Act, B.E. 2540, 1997.

Fed. R. Crim. P. 6(e)(2)(B). SOLOVE J. Daniel, Schwartz M. Paul, *Information Privacy Law*, 2nd Edition, Aspen Publishing Co. 2006. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <http://docs.law.gwu.edu/facweb/dsolove/Information-Privacy-Law/files/IPL-Update-2007.pdf>.

5 U.S.C. § 552a(i)(1). SOLOVE J. Daniel, Schwartz M. Paul, *Information Privacy Law*, 2nd Edition, Aspen Publishing Co. 2006. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <http://docs.law.gwu.edu/facweb/dsolove/Information-Privacy-Law/files/IPL-Update-2007.pdf>.

18 U.S.C. § 793 (d). SOLOVE J. Daniel, Schwartz M. Paul, *Information Privacy Law*, 2nd Edition, Aspen Publishing Co. 2006. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <http://docs.law.gwu.edu/facweb/dsolove/Information-Privacy-Law/files/IPL-Update-2007.pdf>.

Contempt of Court Act 1981, UK. [Online]. OPSI, [cit. 12.2.2010].

Dostupné na http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1981/cukpga_19810049_en_1.

d) Judikáty

Evropský soud pro lidská práva

- *Ekin Association v. France*, no. 39288/98, ECHR, 2001-VIII. [Online]. Hudoc. [cit. 15.11.2009]. Dostupné na <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48664015&skin=hudoc-en&action=request>.

- *Niemitz v. Germany*, no. 13710/88, § 30, ECHR 1992. [Online]. Hudoc. [cit. 15.11.2009]. Dostupné na <http://www.worldlii.org/eu/cases/ECHR/1992/80.html>.

Guerra and others v. Italy, no. 14967/89, ECHR, 1998-I. [Online]. Hudoc. [cit. 3.1.2010]. Dostupné na <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48673401&skin=hudoc-en&action=request>.

Leander v. Sweden, no. 10/1985/96/144, ECHR 1987. [Online]. Hudoc. [cit. 14.1.2010]. Dostupné na <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48724900&skin=hudoc-en&action=request>.

Gaskin v. the United Kingdom, no. 10454/83, ECHR 1989. [Online]. Hudoc. [cit. 14.1.2010]. Dostupné na <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48725188&skin=hudoc-en&action=request>.

Handyside v. the United Kingdom, no. 5493/72, ECHR, 1976. [Online]. Hudoc. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48726384&skin=hudoc-en&action=request>.

The Sunday Times v United Kingdom, no. 6538/74, ECHR, 1979. [Online]. Hudoc. [cit. 18.1.2010]. Dostupné na: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48727835&skin=hudoc-en&action=request>.

Herczegfalvy v. Austria, no. 10533/83, ECHR 1992. [Online]. Hudoc. [cit. 18.1.2010]. Dostupné na <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48724605&skin=hudoc-en&action=request>.

Jersild v. Denmark, no. 15890/89, ECHR, 1994. [Online]. Hudoc. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48729040&skin=hudoc-en&action=request>.

Informationsverein Lentia and others v. Austria, no. 13914/88; 15041/89; 15717/89; 15779/89; 17207/90. ECHR, 1993. [Online]. Hudoc. [cit. 24.1.2010]. Dostupné na <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48517979&skin=hudoc-en&action=request>.

Castells v. Spain, no. 11798/85, ECHR, 1992. [Online]. Hudoc. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48522635&skin=hudoc-en&action=request>.

Lingens versus Austria, no. 9815/82, ECHR, 1986. [Online]. Hudoc [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48522635&skin=hudoc-en&action=request>.

Rozhodnutí ve věci *Goodwin v. the United Kingdom*, no. 17488/90, ECHR, 1996-II. [Online]. Hudoc. [cit. 10.12.2009]. Dostupné na <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=48585065&skin=hudoc-en&action=request>.

Evropský soudní dvůr

- *Hoechst AG v. Commission*, no. 46/87 and 227/88, ECJ 1989. [Online]. Hudoc. [cit. 11.12.2009]. Dostupné na http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=61987J0046&lg=EN.

Nejvyšší soud USA

New York Times Co. v. United States, 403 U.S. 713 (1971). [Online]. Find Law for Legal Professionals. [cit. 12.12.2009]. Dostupné na

<http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?navby=case&court=US&vol=403&page=713>.

Gertz v. Robert Welch, Inc., 418 U.S. 323 (1974)

Landmark Communications, Inc. v. Virginia, 435 U.S. 829 (1978). [Online]. Find Law for Legal Professionals. [cit. 3.2.2010]. Dostupné na

<http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=435&invol=829>.

Smith v. Daily Mail Pub. Co., 443 U.S. 97 (1979). [Online]. Justia. [cit. 18.1.2010]. Dostupné na <http://supreme.justia.com/us/443/97/case.html>.

Zacchini v. Scripps-Howard Broad. Co., 433 U.S. 562 (1977). SOLOVE J. Daniel, Schwartz M. Paul, *Information Privacy Law*, 2nd Edition, Aspen Publishing Co. 2006. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <http://docs.law.gwu.edu/facweb/dsolove/Information-Privacy-Law/files/IPL-Update-2007.pdf>.

Cohen v. Cowless Media Co., 501 U.S. 663 (1991). SOLOVE J. Daniel, Schwartz M. Paul, *Information Privacy Law*, 2nd Edition, Aspen Publishing Co. 2006. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <http://docs.law.gwu.edu/facweb/dsolove/Information-Privacy-Law/files/IPL-Update-2007.pdf>.

Seattle Times Co. v. Rhinehart, 467 U.S. 20 (1984). SOLOVE J. Daniel, Schwartz M. Paul, *Information Privacy Law*, 2nd Edition, Aspen Publishing Co. 2006. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <http://docs.law.gwu.edu/facweb/dsolove/Information-Privacy-Law/files/IPL-Update-2007.pdf>.

United States v. Aguilar, 515 U.S. 593 (1995). [Online]. Justia. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <http://supreme.justia.com/us/515/593/>.

Cox Broadcasting Corp. v. Cohn, 420 U.S. 469 (1975). [Online]. Tedford T., Herbeck D., *Freedom of Speech in the USA*. [cit. 2.2.2010]. Dostupné na http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/comm/free_speech/cox.html.

Bartnicki v. Williams, 532 U.S. 514 (2001). [Online]. Onecle, Court Opinions [cit. 2.2.2010]. Dostupné na <http://law.onecle.com/ussc/532/532us514.html>.

Odvolační soud US

B. Gilbert v. Medical Economics Company, No. 80 – 1316, US Court of Appeals, 1981. [Online]. The Federal Reporter [cit. 11.12.2009]. Dostupné na

<http://bulk.resource.org/courts.gov/c/F2/665/665.F2d.305.80-1316.html>.

Boehner v McDermott, no. 98-7156, Court of Appeals, 1999. SOLOVE J. Daniel, Schwartz M. Paul, *Information Privacy Law*, 2nd Edition, Aspen Publishing Co. 2006. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <http://docs.law.gwu.edu/facweb/dsolove/Information-Privacy-Law/files/IPL-Update-2007.pdf>.

P.M Jones vs. M. Taibbi and others, 400 Mass. 786, Court of Appeals. [Online]. Massachusetts Cases. [cit. 24.1.2010]. Dostupné na <http://masscases.com/cases/sjc/400/400mass786.html>.

Vrchní soud US

John a Peckham vs. Boston Herald, 48 Mass.App.Ct.282, p. 287, Superior Court (1999). [online]. Massachusetts Cases. [cit. 20.12.2009]. Dostupné na

<http://masscases.com/cases/app/48/48massappct282.html>.

Bonome v. Kaysen, 32 Media L.Rep. 1520 (2004). SOLOVE J. Daniel, Schwartz M. Paul, *Information Privacy Law*, 2nd Edition, Aspen Publishing Co. 2006. [cit. 20.1.2010]. Dostupné na <http://docs.law.gwu.edu/facweb/dsolove/Information-Privacy-Law/files/IPL-Update-2007.pdf>.

Příloha č. 1

